

Miina Klami

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN PUHEEKSI OTTAMINEN AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2025

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Miina Klami
Työn nimi	Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen aikuissosiaalityössä
Toimeksiantaja	Kymenlaakson hyvinvointialue
Vuosi	2025
Sivut	48 sivua, liitteitä 5 sivua
Työn ohjaaja(t)	Harri Mäkinen

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä käsitellään lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista Kymenlaakson hyvinvointialueen aikuissosiaalityössä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten lähisuhdeväkivalta tunnistetaan, mitkä tekijät helpottavat tai vaikeuttavat aiheen puheeksi ottamista sekä millaisia toimenpiteitä tehdään, kun väkivalta tulee ilmi. Lisäksi tarkasteltiin, millainen rooli valmiilla seulontalomakkeilla on puheeksi ottamisen tukena.

Opinnäytetyössä kuvataan lähisuhdeväkivallan eri muotoja, kuten henkistä, fyysistä, taloudellista ja seksuaalista väkivaltaa, sekä niiden tunnistamista. Työssä käsitellään myös väkivaltaan liittyvää lainsäädäntöä, kansainvälisiä velvoitteita sekä väkivallan uhreille tarkoitettuja palveluja. Lisäksi kuvataan puheeksi ottamisen menetelmiä, kuten THL:n suodatin- ja kartoituslomaketta.

Tutkimus toteutettiin laadullisena Webropol-kyselynä, joka lähetettiin kahdelletoista aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle. Vastauksia saatiin viideltä sosiaalityöntekijältä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, ja tutkimuksen lähestymistapa oli fenomenografinen, jossa pyrittiin syvälliseen ymmärrykseen vastaajien kokemuksista ja näkemyksistä. Tutkimus ei pyri tilastolliseen yleistettävyyteen, vaan tavoitteena oli ilmiön ymmärtäminen vastaajien kokemusten kautta.

Tulosten perusteella lähisuhdeväkivalta otetaan puheeksi pääasiallisesti silloin, kun siitä on viitteitä, eikä systemaattisesti kaikkien asiakkaiden kanssa. Puheeksi ottamista helpottavia tekijöitä olivat hyvä asiakassuhde, riittävä koulutus, työyhteisön tuki ja valmiit seulontalomakkeet. Vaikeuttavia tekijöitä olivat asiakkaan pelko ja häpeä, työntekijän epävarmuus, kiire sekä se, että keskustelutilanteessa saattaa olla mukana puoliso, lapsi tai muu henkilö. Väkivallan tullessa ilmi työntekijät pyrkivät varmistamaan asiakkaan turvallisuuden ja ohjaamaan hänet tarvittaviin palveluihin.

Tulosten pohjalta voidaan todeta, että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen ja palveluohjaaminen vaativat selkeämpiä ja yhtenäisempiä toimintamalleja. Vaikka lomakkeiden käyttö koettiin hyödylliseksi, niiden vakiintuminen asiakastyöhön on vielä kesken, ja siksi on tärkeää vahvistaa työntekijöiden varmuutta sekä osaamista välineiden käytössä.

Asiasanat: lähisuhdeväkivalta, aikuissosiaalityö, puheeksi ottaminen, seulontalomakkeet

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Miina Klami
Thesis title	Addressing domestic violence in adult social work
Commissioned by	Kymenlaakso Wellbeing Services County
Time	2025
Pages	48 pages, 5 pages of appendices
Supervisor	Harri Mäkinen

ABSTRACT

This thesis examines how domestic violence is addressed in adult social work within the Kymenlaakso Wellbeing Services County in Finland. The aim of the study was to explore how domestic violence is identified, which factors support or hinder raising the topic, and what actions are taken when violence is disclosed. The study also investigated the role of screening forms in supporting conversations about domestic violence.

The thesis describes various forms of domestic violence, including psychological, physical, economic, and sexual violence, and ways to identify them in social work. It also addresses relevant legislation, international obligations, and support services for victims of domestic violence. Additionally, methods for raising the issue, such as the filter and assessment forms developed by the Finnish Institute for Health and Welfare (THL), are outlined.

The empirical was conducted as a qualitative Webropol survey, which was sent to twelve adult social work professionals. Responses were received from five social workers. The data was analysed using inductive content analysis, and the study utilized a phenomenographic approach, aiming for a deeper understanding of the respondents' experiences and perspectives. The study does not aim for statistical generalization but seeks to understand the phenomenon through the respondents' experiences.

Based on the results, social works professionals typically raise the topic of domestic violence when there are signs of it, rather than systematically with all clients. Factors that support raising the topic include a trusting client relationship, sufficient training organizational support, and available screening forms. Hindering factors included the client's fear and shame, the worker's uncertainty, time constraints, and the presence of a spouse, child, or other person during the conversation. When violence is disclosed, professionals aim to ensure the client's safety and refer them to appropriate services.

Based on the results, it can be concluded that addressing domestic violence and providing service guidance require clearer and more consistent practices. While the use of forms was considered helpful, their integration into client work is still ongoing, making it important to strengthen workers' confidence and competence in using these tools.

Keywords: domestic violence, adult social work, addressing domestic violence, screening forms

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LÄHISUHDEVÄKIVALLAN ERI MUODOT JA NIIDEN TUNNISTAMINEN	7
2.1	Henkinen väkivalta	9
2.2	Fyysinen väkivalta	10
2.3	Taloudellinen väkivalta	11
2.4	Seksuaalinen väkivalta	13
3	VELVOITTEET JA LAINSÄÄDÄNTÖ	14
4	PALVELUT JA TUKIMUODOT	17
4.1	Turvakoti	18
4.2	Aikuissosiaalityö	20
4.3	Muita palveluita ja tukimuotoja	21
5	PUHEEKSI OTTAMINEN JA MENETELMÄT	22
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
6.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	25
6.2	Tutkimusmenetelmä	26
6.3	Aineiston keruu ja analysointi	28
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
7	TULOKSET	31
7.1	Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen	32
7.2	Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen	33
7.2.1	Puheeksi ottamista helpottavat tekijät	34
7.2.2	Puheeksi ottamista vaikeuttavat tekijät	35
7.3	Lähisuhdeväkivallan ilmi tuleminen ja palveluohjaus	36
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8.1	Tunnistaminen	37
8.2	Puheeksi ottaminen	38

8.3	Palveluohjaus.....	40
9	POHDINTA.....	40
9.1	Pohdinta.....	41
9.2	Jatkotutkimusideat.....	42
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	

Liite 1. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista Kymenlaakson hyvinvointialueen aikuissosiaalityössä, koska lähisuhdeväkivalta on arvioitu sosiaalihuoltolaissa erityiseksi sosiaalihuollon tarpeeksi. Aihe valikoitui Kymenlaakson hyvinvointialueen aihepankista, ja sitä täsmennettiin yhdessä työelämäohjaajien kanssa vastaamaan opinnäytetyön laajuutta ja ajankohtaisia tarpeita. Opinnäytetyön taustalla on ajatus siitä, että turvakodin tulisi olla viimeinen apu lähisuhdeväkivaltaan – ei se paikka, jossa väkivalta ensimmäistä kertaa tunnistetaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä lähisuhdeväkivallasta ja vahvistaa sen puheeksi ottamisen merkitystä aikuissosiaalityössä ja muissa sosiaali- ja terveysalan palveluissa. Tavoitteena on myös tarjota keinoja lähisuhdeväkivaltaan liittyvien aiheiden käsittelyyn ja puheeksi ottamista tukevien toimintatapojen kehittämiseen. Tutkimuksessa selvitetään, miten aikuissosiaalityön ammattilaiset tunnistavat lähisuhdeväkivallan, mitkä tekijät helpottavat tai vaikeuttavat sen puheeksi ottamista sekä miten toimitaan silloin, kun väkivalta tulee ilmi. Näiden kysymysten tarkastelu tukee hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden kehittämistä, mutta tarjoaa hyötyä myös muille ammattilaisille, jotka työssään kohtaavat väkivaltaa kokeneita asiakkaita.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella menetelmällä. Aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä, joka suunnattiin Kymenlaakson hyvinvointialueen aikuissosiaalityöntekijöille. Analyysissä hyödynnettiin fenomenografista lähestymistapaa, joka mahdollisti vastaajien kokemusten ja käsitysten esiin tuomisen ilman yleistämisen tavoitetta. Näin voidaan saada arvokasta tietoa siitä, miten ilmiö näyttäytyy työn arjessa ja miten sitä voidaan kehittää työntekijöiden näkökulmasta käsin.

Lähisuhdeväkivallan ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen painoarvo käyvät ilmi useista tuoreista tutkimuksista. Kesällä 2024 toteutetussa verkkokyselyssä selvitettiin Suomessa asuvien 18–79-vuotiaiden miesten näkemyksiä väkivallasta. Kyselyyn vastasi 1 058 henkilöä, ja koska väkivallan käsitettä ei määritelty tarkasti, vastaajat saattoivat viitata mihin tahansa väkivallan muotoon.

Markkinointitoimisto Dagmar Insightin toteuttaman tutkimuksen tulokset osoittivat, että alle 35-vuotiaista miehistä 25 % oli sitä mieltä, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan esimerkiksi ulkonäkönsä, pukeutumisen tai käytöksensä vuoksi. Kaikista vastaajista näin ajatteli joka viides. (Joukainen 2024.) Vuonna 2024 julkaistu EU-tason tutkimus vahvistaa, että väkivalta on Suomessa myös tilastollisesti poikkeuksellisen yleistä. EU Gender-Based Violence Survey – Key Results -raportin mukaan Suomi sijoittui ensimmäiseksi EU-maiden vertailussa, kun tarkasteltiin naisten kokemaa fyysistä väkivaltaa, uhkailua ja/tai seksuaalista väkivaltaa elämänsä aikana. Kun mukaan laskettiin myös henkinen väkivalta ja väkivallan tekijänä on kumppani, Suomi sijoittui toiseksi. Tutkimuksen toteuttivat yhteistyössä Eurostat, FRA ja EIGE, ja se perustui yli 114 000 EU:ssa asuvan naisen vastauksiin. Nämä tulokset osoittavat, että Suomi on tilastollisesti EU:n vaarallisin maa naisille. (EU Gender-Based Violence Survey 2024.) Nämä luvut ovat huolestuttavia ja osoittavat, että väkivallan oikeuttaminen ei ole harvinainen ilmiö. Siksi lähisuhdeväkivallan systemaattinen puheeksi ottaminen sosiaali- ja terveysalalla on ensiarvoisen tärkeää. Näin voidaan varmistaa, että väkivallan uhrin saavat apua ajoissa, eikä väkivaltaa hyväksytä osaksi kenenkään arkea.

Opinnäytetyö rakentuu teoria- ja tutkimusosasta. Ensin käsitellään lähisuhdeväkivallan eri muotoja ja niiden tunnistamista, velvoitteita ja lainsäädäntöä, palvelujärjestelmää ja tukimuotoja sekä puheeksi ottamista ja siihen liittyviä menetelmiä. Tämän jälkeen siirrytään tutkimusosioon, jossa esitellään tutkimuksen toteutus, aineiston keruu ja analyysi, tutkimustulokset sekä niistä tehdyt johtopäätökset. Lopuksi tarkastellaan opinnäytetyön tekemistä kirjoittajan omasta näkökulmasta ja esitetään jatkotutkimusideoita.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN ERI MUODOT JA NIIDEN TUNNISTAMINEN

Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa väkivaltaa, jossa väkivallantekijä on läheisessä suhteessa uhrin kanssa, eli väkivaltaa käytetään nykyistä tai entistä kumppania, lasta, lähisukulaista tai muuta läheistä henkilöä kohtaan. Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa ketä tahansa, eikä se ole sidottu sukupuoleen, ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen, kulttuuriin, koulutukseen tai taloudelliseen asemaan. (Mitä on lähisuhdeväkivalta 2024.)

Väkivallan eri muotoja ovat muun muassa fyysinen, henkinen, taloudellinen ja seksuaalinen väkivalta, joita käsittelen alaotsikoissa tarkemmin. Muita väkivallan muotoja ovat digitaalinen, sosiaalinen, uskonnollinen ja kulttuurinen väkivalta, kunniaväkivalta, kaltoinkohtelu ja laiminlyönti sekä vaino. (Väkivallan muodot 2024.) Väkivallantekijä käyttää väkivaltaa, koska hän haluaa kontrolloida ja hallita uhriaan, mutta ei aina miellä sitä vahingoittavaksi. Parisuhteessa väkivallalla yritetään estää kumppania lähtemästä suhteesta, murentamalla hänen voimavarojaan ja resurssejaan, kuten varallisuutta, läheisiä ihmissuhteita sekä uskoa omaan kykyihin ja selviämiseen. (Väkivaltaisen parisuhteen kaava 2024.)

Väkivalta on harvoin kertaluontoista ja usein se muuttuu toistuvaksi ja vähitellen vakavammaksi, jolloin puhutaan väkivallan kierteestä. Väkivallan kierteelle on ominaista, että väkivalta etenee sykleissä. Ensin jännite kasvaa, ja ilmapiiri muuttuu uhkaavaksi, jolloin uhri pyrkii ennakoimaan tilanteita ja välttämään väkivaltaista purkausta esimerkiksi miellyttämällä tekijää. Seuraavassa vaiheessa jännite purkautuu fyysisenä tai henkisenä hyökkäyksenä, mikä aiheuttaa uhrille pelkoa ja nöyryytystä. Tämän jälkeen tekijä usein vähättelee, kieltää tai selittelee tapahtunutta, mikä voi saada uhrin syyttämään itseään ja kyseenalaistamaan tilanteen vakavuuden. Tätä seuraa katumuksen ja hyvittelyn vaihe, jossa tekijä pahoittelee tekoaan ja lupaa muutosta, mikä voi vahvistaa uhrin toivoa suhteen paranemisesta. Joskus väkivaltaa ei edes käsitellä, vaan se sivuutetaan, ja arki jatkuu. Suhteessa voi olla pitkiäkin tasapainoisia vaiheita, mutta väkivallan sykli toistuu, ja jännite alkaa vähitellen jälleen kasvaamaan, mikä johtaa uuteen väkivaltaiseen purkaukseen. Uhrin jatkuva varuillaanolo ja pelko tekevät tilanteesta uuvuttavan ja vahingollisen, eikä suhteesta ole helppo irtautua, koska vaihtelevien jaksojen takia väkivaltaa on vaikea tunnistaa. (Väkivaltaisen parisuhteen kaava 2024.)

Tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivalta on huomattavan yleistä Suomessa. Gender Based Violence -väestökyselyn tulokset osoittavat, että 16–74-vuotiaista suomalaisista jopa 75 % on kokenut fyysistä, henkistä tai seksuaalista lähisuhdeväkivaltaa ainakin kerran elämässään. Kyselyn toteutti Tilastokeskus osana Euroopan unionin tilastotoimisto Eurostatin koordinoimaa tutkimusta vuodenvaihteessa 2021–2022, ja siihen vastasi yli 7 700 henkilöä, mikä antaa kattavan kuvan lähisuhdeväkivallan esiintyvyydestä Suomessa. (Siltala ym.

2022.) Viranomaisten tietoon tulleiden pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosten määrä on kasvanut viime vuosina. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2023 Suomessa kirjattiin 12 300 lähisuhdeväkivaltaan liittyvää rikosta, mikä on 5,3 % enemmän kuin edellisvuonna. Aikuisia uhreja oli noin 9 300, joista 6 800 oli naisia ja lähes 2 500 miehiä. Alaikäisiä uhreja oli puolestaan 3 100, mikä merkitsee 12,2 %:n kasvua edellisvuodesta. (Suomen virallinen tilasto 2024.) Vaikka viranomaisten tilastoimat luvut ovat korkeita, ne edustavat vain jäävuoren huippua. Lähisuhdeväkivallan todellinen laajuus on huomattavasti suurempi, sillä vain pieni osa uhreista tekee rikosilmoituksen tai hakee apua.

2.1 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on yleisin lähisuhdeväkivallan muoto, sillä se on lähes aina kytköksissä muihin lähisuhdeväkivallan muotoihin. Tekijä pyrkii henkisesti väkivallalla vahingoittamaan uhrin psyykkistä hyvinvointia. Henkinen väkivalta voi alkaa hienovaraisesti, esimerkiksi arvosteluna, mitätöintinä tai manipulointina, mutta ajan myötä sen on tapana muuttua raaemmaksi. Uhrin on vaikea tunnistaa väkivaltaa, sillä tekijän käytös voi olla alkuun verhottua ja se saateen esittää huolenpitona tai oikeutettuna kritiikkinä. (Henkinen väkivalta 2024.)

Henkinen väkivalta ilmenee monin eri tavoin, kuten nimittelynä, mielipiteiden ilmaisun tai pukeutumisen kontrolloimisena, uhkailuna, tavaroiden hajottamisena sekä uhrin sosiaalisten suhteiden rajoittamisena. Vähitellen tilanne muuttuu niin, että uhri saattaa pitää väkivallan ilmenemismuotoja normaalina eikä huomaa niiden vakavuutta. Eristäminen on yksi tekijän tehokkaimmista vallankäytön keinoista, sillä se estää uhria saamasta tukea läheisiltään ja ulkopuolisilta tahoilta. Henkinen väkivalta voi olla ainoa väkivallan muoto, mutta se voi myös edetä fyysiseksi. (Henkinen väkivalta 2024.)

Henkisen väkivallan tunnistaminen voi olla haastavaa, sillä tekijä saattaa vaikuttaa ulospäin huomaavaiselta ja huolehtivalta, mutta suljettujen ovien takana hänen käytöksensä voi muuttua kontrolloivaksi ja manipuloivaksi. Uhrin voi olla vaikeaa erottaa henkinen väkivalta normaalista riitelystä, sillä lähisuhteisiin kuuluu luonnollisesti erimielisyyksiä. Kuitenkin väkivallan tunnusmerk-

kinä on se, että uhri ei voi ilmaista mielipidettään vapaasti ilman pelkoa seurauksista. Henkinen väkivalta murentaa uhrin turvallisuudentunnetta ja itsetuntoa, mikä voi johtaa syvälle juurtuneeseen pelkoon ja avuttomuuteen. (Nollalinja 2024a.)

Vuoden 2022 väestökyselyn tulosten mukaan Suomessa 16–74-vuotiaista naisista henkistä väkivaltaa kokee vuosittain noin 230 000 ja viiden vuoden aikana noin 841 000. Henkinen väkivalta voi aiheuttaa vakavia psyykkisiä oireita, kuten masennusta, ahdistusta ja paniikkihäiriöitä. Väkivallan seurauksena uhrin toimintakyky saattaa heikentyä, mikä voi vaikuttaa työelämään ja arjen hallintaan. Henkisen väkivallan aiheuttamat terveyshaitat tuottavat myös merkittäviä kustannuksia, ja sen vaikutukset ulottuvat laajalle yhteiskunnassa. (Siltala ym. 2022.)

2.2 Fyysinen väkivalta

Lähisuhteessa fyysinen väkivalta ei yleensä ala suoraan pahoinpitelyillä, vaan usein siihen liittyy pitkäaikainen henkinen väkivalta, joka on asteittain lisääntynyt ja heikentänyt uhrin vastustuskykyä. Fyysinen väkivalta loukkaa uhrin ruumiillista koskemattomuutta aiheuttaen kipua, vammoja tai pelkoa. Se voi ilmetä lyömisenä, potkimisena, kuristamisena, raapimisena, ravisteluna tai erilaisten esineiden käyttämisenä vahingoittamiseen. Fyysinen väkivalta voi sisältää myös uhkailua, joka saa uhrin pelkäämään väkivallan toistumista. Fyysinen väkivalta on aina tekijän valinta, eikä sitä voi oikeuttaa millään perusteella. Uhrin ei tulisi tuntea syyllisyyttä tai vastuuta tekijän käytöksestä, mutta väkivaltaan liittyvät pelot ja psyykkiset seuraukset voivat estää uhria hakemasta apua tai lähtemästä väkivaltaisesta suhteesta. (Fyysinen väkivalta 2024.)

Fyysisen väkivallan tunnistaminen voi olla haastavaa, sillä kaikki fyysisen väkivallan muodot eivät jätä näkyviä jälkiä. Tämän vuoksi väkivaltaa saatetaan vähätellä tai uhrin kokemuksia kyseenalaistaa. Uhrin voi olla vaikeaa tunnistaa väkivaltaa varsinkin, jos tekijä selittelee tekojaan, syyttää uhria tai esittää väkivaltaisen käyttäytymisen normaalina riitelynä. Toistuva fyysinen väkivalta voi murentaa uhrin turvallisuuden tunnetta ja lisätä pelkoa sekä avuttomuuden ko-

kemuksia. Väkivallan vaikutukset voivat ulottua uhrin lisäksi myös hänen lähi-
piiriinsä, kuten lapsiin, jotka voivat joutua todistamaan väkivaltaa ja kärsimään
sen psyykkisistä seurauksista. (Fyysinen väkivalta 2024; Nollalinja 2024b.)

Vuoden 2022 väestökyselyn tulokset osoittavat, että Suomessa 16–74-vuoti-
aista naisista noin 42 000 kokee vuosittain fyysistä parisuhdeväkivaltaa, ja va-
kavia fyysisiä vammoja, kuten mustelmia vakavampia vaurioita, saa noin
9 000 naisista. Heistä noin 8 600 hakeutuu väkivallan vuoksi terveystalouteen.
Viiden vuoden aikana fyysistä väkivaltaa on kokenut noin 146 000 naista,
ja noin 33 400 heistä on saanut vakavia fyysisiä vammoja, joista noin 33 000
on hakeutunut terveystalouteen hoitoon. Fyysisen väkivallan seurauksena
voi syntyä pysyviä terveyshaittoja, kuten kroonista kipua, hermovaurioita ja lii-
kuntarajoitteita. Lisäksi psyykkiset oireet, kuten ahdistus, masennus ja trau-
maperäinen stressihäiriö, ovat yleisiä fyysistä väkivaltaa kokeneilla. Väkivallan
aiheuttamat terveydenhuollon lisäkustannukset ovat vuosittain noin 150 mil-
joonaa euroa, ja sen vaikutukset näkyvät myös lisääntyneenä sosiaali- ja oi-
keuspalveluiden käyttönä. (Siltala ym. 2022.)

2.3 Taloudellinen väkivalta

Taloudellisella väkivallalla tekijä kontrolloi uhrin taloudellisia resursseja hei-
kentämällä tämän itsenäisyyttä ja/tai hyötyäkseen itse taloudellisesti. Talou-
dellinen väkivalta ei rajoitu vain parisuhteisiin, vaan sitä voi esiintyä myös per-
heenjäsenten, sukulaisten tai muiden läheisten välillä. Kansainväliset tutki-
mukset osoittavat, että taloudellinen väkivalta on lähes aina osa lähisuhdevä-
kivaltaa, erityisesti henkisen ja fyysisen väkivallan yhteydessä. Se on tiiviisti
sidoksissa muihin väkivallan muotoihin, mutta voi ilmetä myös itsenäisesti.
(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Erityisen haavoittuvassa asemassa taloudelliselle väkivallalle ovat ikäihmiset,
lapset, toimintakyvyltään heikentyneet, riippuvuussairauksista tai mielenter-
veyshaasteista kärsivät sekä maahanmuuttajanaiset. Taloudellinen väkivalta
voi ilmetä uhrin rahankäytön valvomisena, rajoittamisena tai estämisenä, ta-
loudellisten päätösten tekemisenä ilman uhrin suostumusta sekä työssäkäyn-
nin tai opiskelun häiritsemisenä. Uhria voidaan myös painostaa ottamaan vel-
kaa tai kantamaan yksin vastuu perheen yhteisistä kuluista, samalla kun tekijä

hallitsee perheen taloutta yksipuolisesti. Taloudellinen väkivalta voi jatkua myös eron jälkeen, jos tekijä kieltäytyy lasten elatusmaksujen maksamisesta tai vaikeuttaa uhrin itsenäistymistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Tekijä voi kohdistaa taloudellista väkivaltaa ikääntyneisiin ja toimintakyvyltään heikentyneisiin, jotka avuntarpeensa ja luottamuksensa vuoksi ovat alttiita hyväksikäytölle. Tämä voi ilmetä esimerkiksi omaisuuden luvattomana käyttönä, painostuksena rahalahjoituksiin tai testamentin muuttamiseen. Myös lapset voivat joutua taloudellisen väkivallan kohteiksi joko suoraan tai vanhempiinsa kohdistuvan väkivallan kautta, ja heitä voidaan käyttää välikappaleina taloudellisessa hyväksikäytössä. Lisäksi kulttuuriset erot perheen taloudenhoidossa voivat vaikuttaa vallan ja rahan jakautumiseen, ja joissain yhteisöissä miehellä saattaa olla yksinomainen päätäntävalta perheen talousasioista. Myös romanssihuijaukset ja rakkauspetokset ovat taloudellista lähisuhdeväkivaltaa, sillä vaikka niiden takana olisi järjestäytynyt rikollisuus, uhri kokee suhteen aidoksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Taloudellinen väkivalta heikentää uhrin itseluottamusta ja kykyä hallita omaa talouttaan, mikä voi vaikeuttaa irtautumista väkivaltaisesta suhteesta. Tekijä voi pelotella uhria maksuhäiriöillä, väittää tämän olevan kykenemätön hoitamaan raha-asioitaan tai käyttää muita kontrollikeinoja, kuten lasten huoltajuuteen liittyviä uhkauksia tai fyysisen väkivallan pelkoa. Uhrilla voi myös olla epärealistisia toiveita siitä, että hän saisi takaisin tekijälle antamansa rahat, mikä pitkittää päätöstä lähteä suhteesta. Taloudelliset esteet, kuten varattomuus tai yhteiset velat, voivat sitoa uhrin suhteeseen, ja irtautuminen voi tuntua mahdottomalta. (Nylén & Yli-Kätkä 2024.)

Taloudellinen väkivalta on usein vaikeasti tunnistettavissa ja jää muiden väkivallan muotojen varjoon. Uhrille voi kehittyä käsitys, että hän on itse vastuussa taloudellisesta riippuvuudestaan tai että kontrolli on normaali osa parisuhdetta, mikä estää häntä tunnistamasta kokemustaan väkivallaksi ja hake-
masta apua. Häpeä voi myös estää uhria kertomasta kokemuksistaan. Lisäksi tekijä voi ulospäin vaikuttaa huolehtivalta ja vastuulliselta, mikä vaikeuttaa tilanteen tunnistamista niin uhrille kuin ulkopuolisillekin. Pelkästään kuulluksi tuleminen ja kokemusten sanoittaminen voivat kuitenkin olla merkittäviä askeleita toipumisessa, ja siksi taloudellisen väkivallan tunnistaminen ja siihen

puuttuminen ovat keskeisiä uhrin itsenäisyyden ja hyvinvoinnin tukemisessa. (Nylén & Yli-Kätäkä 2024.)

Taloudellisen väkivallan yleisyyttä on vaikea arvioida, sillä sitä on tutkittu Suomessa vain vähän. Naisten Linjan päivystykseen vuonna 2020 soitetuista puheluista noin joka kymmenes käsitteli taloudellista väkivaltaa. (Taloudellinen väkivalta 2024.) Suomessa ei ole saatavilla kansallista tutkimusta tai virallisia tilastoja taloudellisesta väkivallasta. Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke on koonnut käsikirjaansa saatavilla olevaa tilastotietoa taloudellisen väkivallan yleisyydestä. Nollalinjaan tulleista väkivaltaa koskevista yhteydenotoista 9,4 %:ssa on tullut esille taloudellinen väkivalta. MARAK-työryhmään vuonna 2021 tulleista asiakkaista kaksi kolmasosaa on ilmoittanut kokeneensa taloudellista väkivaltaa. Myös turvakotien aikuisista asiakkaista 34 % on kokenut taloudellista väkivaltaa. Kansainvälisten tutkimusten mukaan 90–98 % lähisuhdeväkivaltaa kokeneista on kohdannut myös taloudellista väkivaltaa. (Nylén & Yli-Kätäkä 2024.)

2.4 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on vallan väärinkäyttöä ja alistamista, joka loukkaa uhrin fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta sekä seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Se voi tapahtua missä tahansa ihmissuhteessa, myös lähisuhteessa, ja ilmetä monin eri tavoin, kuten esimerkiksi seksuaalisena häirintänä, pakottamisena seksuaalisiin tekoihin tai raiskauksena. Seksuaalinen kanssakäyminen ilman vapaaehtoista ja selkeää suostumusta sekä tilanteet, joissa suostumus puuttuu tai on saatu manipuloinnin tai uhkailun kautta, ovat sekä seksuaalista väkivaltaa että rikos. (Seksuaaliväkivalta 2024.)

Parisuhteessa tapahtuva seksuaaliväkivalta voi olla vaikea tunnistaa, sillä monet pitävät seksuaalisia tekoja itsestään selvänä osana parisuhdetta, vaikka toinen osapuoli ei olisi niihin suostuvainen. Uhrin voi olla vaikea puhua kokemuksistaan häpeän tai pelon vuoksi, erityisesti jos hän pelkää tulevansa vähätellyksi. Lisäksi kiintymys tekijää kohtaan voi vaikeuttaa tilanteesta puhumista ja avun hakemista. Tämä voi johtaa siihen, että väkivalta jatkuu pitkään ja uhrin on entistä vaikeampi hakea tukea ja apua. (Seksuaalinen väkivalta 2024.)

Tilastokeskuksen toteuttama EU:n Gender Based Violence -tutkimus on laaja selvitys, joka mittaa väkivallan yleisyyttä väestötasolla. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnassa. Syksyllä 2024 NAPE ja Tilastokeskus julkaisivat uusia tuloksia suomalaisten väkivaltakokemuksista. Tutkimus osoittaa, että vakavaa seksuaalista väkivaltaa, kuten raiskauksia ja niiden yrityksiä, tapahtuu lähes yhtä usein kumppanin kuin muidenkin taholta. Parisuhteessa tapahtuva seksuaalinen väkivalta on yleistä, ja sen seuraukset voivat olla erityisen vakavia, koska väkivalta tapahtuu luotetun ja läheisen ihmisen toimesta. Tutkimuksen mukaan 7 % 18–25-vuotiaista naisista on joutunut nykyisen tai entisen kumppaninsa raiskaamaksi, kun taas jonkun muun tekemän raiskauksen on kokenut 10 %. Muita seksuaaliväkivallan muotoja, kuten häirintää tai painostamista, on kokenut 3 % parisuhteessa ja 42 % sen ulkopuolella. Lähisuhdeväkivalta on usein toistuvaa, monimuotoista ja fyysisiltä seurauksiltaan rajumpaa kuin tuntemattoman tekemä väkivalta, mikä tekee siitä erityisen haitallista uhrin hyvinvoinnille. (Attila & Pietiläinen 2024.)

Nuorten naisten kohdalla seksuaaliväkivallan kokemukset ovat hälyttäviä. Alle 15-vuotiaana vakavan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneita on noin 1 %, ja lievempää seksuaaliväkivaltaa on kokenut 13 %. Yleisimmät lapsuudessa koetut seksuaaliväkivallan muodot ovat sukupuolielimiä ei-toivottu koskettelu (7 %), alastomana kuvaaminen ilman suostumusta (6 %) ja pakottaminen koskettamaan muiden sukupuolielimiä (2 %). 16–17-vuotiaista nuorista 1,5 % on kokenut seksuaalista väkivaltaa perheenjäsenen tai sukulaisen taholta, ja 12,8 % on kokenut seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppanin kanssa. Lähes puolet 18–25-vuotiaista naisista on kokenut jonkinlaista seksuaaliväkivaltaa ennen 26 ikävuottaan, mikä osoittaa ilmiön laajuuden ja vakavuuden. (Attila & Pietiläinen 2024; Siltala ym. 2022.)

3 VELVOITTEET JA LAINSÄÄDÄNTÖ

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva CEDAW-sopimus on kansainvälinen sopimus, jonka tavoitteena on naisten aseman parantaminen ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen. Suomi ratifioi CEDAW-sopimuksen vuonna 1985, ja sopimus edellyttää monipuolisia toimia naisiin kohdistuvan syrjinnän poistamiseksi. Naisten oikeuksien edistäminen on edelleen

tarpeellista Suomessa, sillä naisiin kohdistuu huomattavan usein fyysistä väkivaltaa etenkin lähisuhteissa. Suomi on saanut YK:n komitealta huomautuksia näistä asioista, vaikka itse sopimustekstissä viitataan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan vain joidenkin rikosten, kuten naiskaupan, yhteydessä. Suomea on velvoitettu raportoimaan toimistaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. (Suomen YK-liitto 2014.)

Suomi on sitoutunut myös Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, joka tunnetaan Istanbulin sopimuksena. Sopimus tuli Suomessa voimaan elokuussa 2015, ja sen myötä naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ on saanut merkittävästi enemmän huomiota. Sopimus asettaa velvoitteita, joilla pyritään ennaltaehkäisemään väkivaltaa, suojelemaan uhreja ja saattamaan tekijät vastuuseen. Lisäksi siinä korostetaan tarvetta vaikuttaa yhteiskunnallisiin asenteisiin esimerkiksi purkamalla sukupuolistereotyyppioita ja lisäämällä tietoisuutta väkivallasta. Sopimus edellyttää myös, että viranomaiset ja muut ammattilaiset saavat asianmukaista koulutusta väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Istanbulin sopimus korostaa väkivallan uhrien ja väkivaltaa todistaneiden lasten tukemista. Palveluiden järjestämisen lähtökohtana ovat uhrilähtöisyys, kokonaisvaltainen lähestymistapa sekä sukupuolittuneen väkivallan ymmärtäminen. Sopimus edellyttää, että palvelut toteutetaan viranomaisyhteistyössä ja niiden kehittämisen tavoitteena on uhrien tukeminen ja voimaannuttaminen. Suomessa palveluiden kehitys on edennyt Istanbulin sopimuksen myötä, ja lähisuuhdeväkivallan sekä seksuaaliväkivallan uhrien tukipalvelut ovat parantuneet merkittävästi. (Viuhko 2023; Riski & Viuhko 2022.)

Sopimuksen toimeenpanoa valvoo riippumaton asiantuntijaryhmä GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). GREVIO arvioi, kuinka Istanbulin sopimuksen velvoitteita on jäsenvaltiossa noudatettu. GREVIO koostuu 15 asiantuntijasta, joiden tehtävänä on valvoa sopimuksen toimeenpanoa, antaa maakohtaisia arvioita ja yleisiä suosituksia sekä käynnistää tarvittaessa tutkintamenettelyjä. Vuonna 2019 GREVIO antoi Suomelle joukon suosituksia, joiden tarkoituksena oli vahvistaa erityisesti palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, koulutusta, moniammatillista yhteistyötä sekä yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittämistä ja tiedon ko-

koamista. GREVIO korosti, että Suomeen tarvitaan koordinoitu ja pitkäjänteinen suunnitelma, jossa uhrien oikeudet asetetaan etusijalle ja joka kattaa Istanbulin sopimuksen kaikki osa-alueet, myös väkivallan sukupuolittuneen luonteen. (Riski & Viuhko 2022.)

Istanbulin sopimuksen kansallisena koordinaatioelimenä Suomessa toimii Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE). Se vastaa sopimuksen toimeenpanon seurannasta ja arvioinnista Suomessa sekä laatii toimeenpanosuunnitelmia sen mukaisesti. Toimikunta perustettiin vuonna 2017 täyttämään sopimuksen 10 artiklan vaatimuksen kansallisten toimien yhteensovittamisesta. Vuosille 2022–2025 laaditun toimeenpanosuunnitelman tavoitteena on vahvistaa sopimuksen käytännön täytäntöönpanoa sekä ottaa huomioon GREVION Suomelle vuonna 2019 antamat suositukset. Ensimmäinen toimeenpanosuunnitelma julkaistiin vuonna 2017, ja siinä määritellyt 48 toimenpidettä on pääosin toteutettu ja arvioitu erillisessä raportissa (Riski & Viuhko 2022.)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, joka on ollut Suomessa voimassa vuodesta 1991, edellyttää sopimusvaltioilta toimia lasten suojelemiseksi kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta. Tällaista väkivaltaa ovat vahingoittaminen, pahoinpitely, laiminlyönti, välinpitämättömyys, huono kohtelu sekä hyväksikäyttö, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Lasta tulee suojella kaikissa ympäristöissä, myös perheessä ja hoivassa, ja valtioiden on ehkäistävä sekä käsiteltävä väkivaltatapauksia tehokkaasti. Lisäksi sopimus velvoittaa tukemaan lasta ja hänen huoltajiaan sosiaalisin ja oikeudellisin keinoin. Lapsen oikeus väkivallattomaan ja turvalliseen elämään on yksi hänen perustavanlaatuisimmista oikeuksistaan. (Lapsen oikeuksien sopimus s.a.; YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus s.a.) Suomessa on voimassa myös Lanzaroten sopimus (SopS 88/2011), joka astui voimaan lokakuussa 2011. Tämä Euroopan neuvoston sopimus velvoittaa jäsenvaltioita ennaltaehkäisemään ja torjumaan lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa sekä suojelemaan lapsiuhrien oikeuksia. Lisäksi sopimus edistää kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyssä. (Malja & October 2022).

Suomen perustuslaki turvaa jokaisen oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Laissa kielletään kaikkinaisen ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Perustuslaki muodostaa siten oikeudellisen perustan väkivallan torjumiselle ja uhrien suojelulle. (Suomen perustuslaki 731/1999.) Sosiaalihuoltolain tavoitteena on edistää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta. Lain mukaan sosiaalipalvelut tulee järjestää yhdenvertaisesti ja niiden tulee vastata asiakkaiden tarpeisiin riittävällä ja laadukkaalla tavalla. Erityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, kuten väkivallan uhreihin ja erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Lasten kohdalla on varmistettava turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen kehitys ja riittävä huolenpito. Lain mukaan kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon toimissa ensisijaisesti huomioidaan lapsen etu. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Suomen rikoslaki (39/1889) sisältää useita säännöksiä, jotka liittyvät suoraan tai välillisesti lähisuhde- ja perheväkivallan tilanteisiin. Lain 21. luvussa säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, kuten pahoinpitelyistä ja törkeistä pahoinpitelyistä, joita esiintyy usein lähisuhdeväkivaltatilanteissa. Rikoksen vakavuus arvioidaan tekotavan, seurauksien ja uhrin aseman perusteella. Rikoslain 25. luku puolestaan käsittelee esimerkiksi vainoamista, jota voi esiintyä etenkin eron jälkeisissä tilanteissa entisten kumppaneiden välillä. Seksuaalirikoksista säädetään rikoslain 20. luvussa. Sukupuoliyhteys katsotaan raiskaukseksi, mikäli toinen osapuoli ei osallistu siihen vapaaehtoisesti, ja vapaaehtoisuuden puuttuminen voi ilmetä esimerkiksi väkivallan, uhkailun tai pelon seurauksena. Rikoslaisissa korostuu yksilön koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaaminen myös lähisuhteissa. (Rikoslaki 39/1889.)

4 PALVELUT JA TUKIMUODOT

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa keskeistä on toimiva palvelujärjestelmä, joka kattaa niin sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut kuin erikoistuneet kriisi- ja tukipalvelut. Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä väkivallan uhreille, kun taas valtio vastaa turvakotipalveluista ja Nollalinjan auttavasta puhelimesta. Turvakotien rahoitus

siirtyi valtion vastuulle turvakotilain myötä, mikä on mahdollistanut turvakoti-verkoston laajentamisen ja palveluiden saatavuuden parantamisen. (Viuhko 2023; Riski & Viuhko 2022.)

Väkivallan uhrien tukemisessa keskeistä on terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden välinen yhteistyö, jonka avulla pyritään varmistamaan, että asiakkaat saavat tarvitsemansa tuen ja hoidon. Akuuteissa tilanteissa apua tarjoavat muun muassa sosiaali- ja kriisipäivystys sekä muut sosiaalihuollon yksiköt, jotka voivat ohjata asiakkaan oikeiden palveluiden piiriin. Lastensuojelulla on merkittävä rooli lasten kohdalla. Väkivaltaa kokeneiden lasten tilanne arvioidaan monialaisessa yhteistyössä eri viranomaisten kesken. (October & Laitinen 2022.)

4.1 Turvakoti

Turvakoti on ympärivuorokautinen kriisityön yksikkö, joka tarjoaa maksuttoman ja turvallisen majoituksen henkilöille ja perheille, jotka kokevat lähisuhdeväkivaltaa tai elävät sen uhan alla. Turvakotipalvelut ovat saatavilla asuinpaikasta, iästä ja sukupuolesta riippumatta sekä tarvittaessa käytettävissä myös nimettömänä. Turvakotiin voi hakeutua joko oma-aloitteisesti tai viranomaisten sekä muiden tahojen ohjaamana. Turvakodit tarjoavat asiakkailleen välitöntä kriisiapua ja psykososiaalista tukea sekä neuvontaa ja ohjausta. Asiakkaita autetaan hahmottamaan omaa tilannetta ja suunnittelemaan turvallista tulevaisuutta. Vuoden 2025 alussa Suomessa oli yhteensä 28 turvakotia, joissa oli 228 perhepaikkaa. (October & Laitinen 2022; Turvakotipalvelut 2025.)

Turvakotitoiminta perustuu lakiin ”valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle” (2014/1354), jonka tavoitteena on turvata laadukkaat ja kattavat palvelut valtakunnallisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valitsee avoimen haun kautta palveluntuottajat ja myöntää niille valtionavustuslain mukaisia korvauksia turvakotipalvelun kustannuksiin. Valtioneuvoston asetus turvakotipalvelujen tuottamiselle asetettavista edellytyksistä (598/2015) määrittelee turvakotien henkilöstön pätevyysvaatimukset. Turvakodissa tulee olla vastuhenkilö sekä riittävästi tuki- ja ohjaustyötä tekeviä työntekijöitä, joilla on koulutusta, kokemusta ja perehtyneisyyttä lähisuhdeväkivallan kriisi-

työhön. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa turvakotitoiminnan yleisestä johdosta ja ohjauksesta, kun taas THL ohjaa, arvioi ja kehittää palveluja sekä huolehtii niiden valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. Valvira ja aluehallintovirastot valvovat turvakotien toimintaa ja palvelujen laatua. (Laki ja asetukset 2020.)

Turvakotijakson asiakasprosessi etenee vaiheittain. Vireilletulo vaiheessa asiakas saapuu turvakotiin, hänen palveluntarpeensa arvioidaan ja selvitetään, täyttyvätkö turvakotipalvelun kriteerit. Mikäli turvakotipalvelu katsotaan tarpeelliseksi, asiakkaan asiakkuus alkaa; muussa tapauksessa hänet ohjataan oikean palvelun piiriin. Tulohaastattelussa selvitetään asiakkaan tilannetta, käydään läpi tapahtumat ja väkivaltakokemukset sekä kartoitetaan kotiin jääneiden perheenjäsenten, kuten lasten, hyvinvointi. Turvakoti tekee tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen, huoli-ilmoituksen tai ilmoituksen poliisille. Asiakkaalle tehdään riskinarvio ja turvasuunnitelma sekä nimetään hänelle omaohjaajat, jotka tukevat häntä koko asiakkuuden ajan. (Koivula ym. 2022; October & Laitinen 2022.)

Turvakotijakson aikana asiakas saa yksilöllistä ja perhekohtaista tukea, joka voi sisältää esimerkiksi yksilötyöskentelyä, perhetyöskentelyä ja vertaistukea. Asiakkaan kanssa käydään läpi käytännön asioita, kuten asumisjärjestelyt, taloudellinen tilanne ja mahdolliset oikeudelliset prosessit. Esimerkiksi väkivallan riskinarvioinnissa voidaan käyttää MARAK-menetelmää, ja asiakasta voidaan ohjata Rikosuhripäivystyksen, Kelan tai sosiaalitoimen palveluiden piiriin. Viranomaisyhteistyö on keskeinen osa työskentelyä, ja asiakkaan turvallisuudesta huolehditaan koko turvakotijakson ajan. Erityisesti lapset ja nuoret huomioidaan palveluissa ja heille tarjotaan tukea traumaattisten kokemusten käsittelyyn. (Koivula ym. 2022; October & Laitinen 2022.)

Tyypillisesti turvakotijakso kestää vähintään viikon, mutta oleskeluaika määräytyy asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaan. Asiakkuus turvakodissa on vapaaehtoista, ja asiakas voi halutessaan poistua milloin tahansa. Jakson lopussa tehdään jatkosuunnitelma yhteistyössä asiakkaan ja muiden tarpeellisten tahojen kanssa. Asiakaspalautetta kerätään palvelujen kehittämiseksi, ja asiakkaalle tarjotaan seurantayhteydenotto muutaman viikon kuluessa turvakodista lähtemisen jälkeen. (Koivula ym. 2022.)

Viime vuosina turvakotien asiakasmäärät ovat kasvaneet. Vuonna 2023 turvakotipalveluja käytti 5 364 asiakasta, joista 59 prosenttia oli aikuisia ja 41 prosenttia lapsia. Aikuisista asiakkaista 90 prosenttia oli naisia ja 10 prosenttia miehiä. Vuonna 2024 asiakasmäärä nousi ennätystasolle, ja turvakotipalveluiden piiriin hakeutui 5 759 asiakasta, mikä oli noin 400 enemmän kuin edellisenä vuonna. Myös asumisvuorokausien määrä jatkoi kasvuaan; vuonna 2024 turvakotipalveluissa kertyi noin 105 000 asumisvuorokautta, mikä oli 3 000 enemmän kuin edellisenä vuonna. Asiakkaiden keskimääräinen turvakotijakson pituus oli 18 vuorokautta. Palveluiden laatu arvioitiin korkeaksi, ja turvakodit saivat asiakaspalautteessa kokonaisarvosanaksi 4,8/5. (Nipuli 2025; Nipuli & Karhinen-Soppi 2025.)

4.2 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityö on tarkoitettu 18–65-vuotiaille aikuisille ja keskittyy sosiaaliseen tukeen sekä palveluohjaukseen. Aikuissosiaalityön palveluiden piiriin hakeudutaan joko oma-aloitteisesti, läheisten tukemana tai ammattilaisten ohjajana. Sen tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja edistää arjen turvallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta ja parantaa asiakkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä. Aikuissosiaalityöntekijät toimivat asiantuntijoina ja tukevat asiakkaita erilaisissa elämäntilanteissa, jotka voivat liittyä esimerkiksi toimeentuloon, asumiseen, työllistymiseen, yksinäisyyteen, riippuvuuksiin tai lähisuhdeväkivaltaan. (Partanen & Savelius-Koski 2023.)

Sosiaalihuoltolaki määrittelee ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluita voidaan tarjota. Taustalla voi olla pitkäaikainen tai äkillinen tuen tarve. Käytännössä näiden tarpeiden tunnistaminen voi olla haastavaa, sillä palvelujärjestelmä on usein pirstaleinen. Asiakkaan tilanteeseen voi vaikuttaa monia tekijöitä, jotka eivät välttämättä tule esille yksittäisten palveluiden kautta. Tämän vuoksi aikuissosiaalityössä pyritään tunnistamaan ja vastaamaan kokonaisvaltaisesti asiakkaiden tarpeisiin. Tuen tarpeet voivat liittyä erilaisiin väkivallan muotoihin, kuten lähisuhdeväkivaltaan, fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan sekä taloudelliseen, sosiaaliseen tai seksuaaliseen väkivaltaan. Lisäksi kaltoinkohtelu, heitteillejätto, kunniaväkivalta sekä eron jälkeinen uhkailu ja

vaino voivat olla merkittäviä tekijöitä, jotka edellyttävät aikuissosiaalityön tukea. Näissä tilanteissa pyritään tarjoamaan asiakkaalle konkreettista apua, turvallisuuden vahvistamista sekä mahdollisuuksia elämänhallinnan parantamiseen. (Partanen & Savelius-Koski 2023.)

Aikuissosiaalityössä keskeistä on asiakkaan oikeus saada hyvää palvelua, tulla kuulluksi ja osallistua omien palveluidensa suunnitteluun. Työntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että asiakkaan osallisuutta tuetaan hänen omien voimavarojensa mukaisesti. Lisäksi on tärkeää, että organisaatiot tarjoavat sellaisia toimintamalleja ja käytänteitä, jotka mahdollistavat asiakaslähtöisen työskentelyn. Asiakkaan osallisuuden vahvistaminen edellyttää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä palveluprosessissa sekä tiedon saantia hänen oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan. (Partanen & Savelius-Koski 2023.)

4.3 Muita palveluita ja tukimuotoja

Nollalinja on valtakunnallinen auttava puhelin, joka tukee lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan uhreja ja heidän läheisiään sekä ammattilaisia. Palvelu on maksuton ja luottamuksellinen, ja sen kautta voi saada keskusteluapua sekä ohjausta eri tukipalveluiden piiriin. Nollalinjan toimintaa koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ja sen järjestämisestä vastaa Setlementti Tampere ry oikeusministeriön rahoituksella (Viuhko 2023.)

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa tukea rikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä rikosasioissa todistaville. Palvelu antaa mahdollisuuden keskustella henkilön kanssa, joka ymmärtää, mitä rikoksen kohteeksi joutuminen voi merkitä, ja tarjoaa ohjausta tarvittaviin palveluihin. Se toimii rikoksen uhrin puolestapuhujana ja tarpeiden tulkitsijana, ja sen palvelut on tarkoitettu yhdenvertaisesti kaikille rikoksen uhreille. Rikosuhripäivystys on vuonna 1994 toimintansa aloittanut yhteistyösopimukseen perustuva palvelu, jota ylläpitävät Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto ja Kirkkohallitus. Toiminnan valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa MIELI Suomen Mielenterveys ry. RIKUn pääasialliset rahoittajat ovat oikeusministeriö sekä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA), ja sen perustoiminta rahoitetaan pääosin oikeusministeriön valtionavustuksilla. Nämä varat kohdentuvat erityisesti

uhridirektiivin mukaisiin yleisiin tukipalveluihin, joiden avulla varmistetaan rikoksen uhrien oikeuksien toteutuminen ja heidän tukipalveluidensa saatavuus julkisen palveluvelvoitteen mukaisesti. (Rikosuhripäivystys s.a.)

Sosiaali- ja kriisipäivystys vastaa akuuteista kriisitilanteista ja kiireellisistä sosiaalihuollon tehtävistä erityisesti virka-ajan ulkopuolella. Se tarjoaa traumaattisissa tilanteissa välitöntä apua esimerkiksi vastaanotolla, kotikäynnillä tai muussa soveltuvassa paikassa. Päivystyksen työntekijät tarjoavat lisäksi neuvontaa ja ohjausta sekä arvioivat tilanteen vaatimat jatkotoimenpiteet. (Kriisitilanteet 2024.)

Seksuaaliväkivallan uhreille tarkoitettut SERI-tukikeskukset on perustettu eri puolille Suomea tarjoamaan oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea, psykologista neuvontaa ja terapiaa yli 16-vuotiaille. Palveluun voi hakeutua itsenäisesti, läheisten tukemana tai viranomaisten ohjaamana. Vuonna 2022 Suomessa toimi 14 SERI-tukikeskusta, ja niiden määrää on lisätty vastamaan kasvavaa tarvetta. Barnahus-hanke, joka käynnistyi vuonna 2019, on vahvistanut väkivaltaa kokeneiden lasten palveluja ja niiden koordinoitua (Riski & Viuhko 2022.)

5 PUHEEKSI OTTAMINEN JA MENETELMÄT

THL on laatinut ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteiden ja toimintamallien järjestämiseksi. Väkivallan tunnistamisen, puheeksi ottamisen ja siihen liittyvän palveluohjauksen tulisi olla kiinteä osa sosiaali- ja terveyspalveluita hyvinvointialueilla. Väkivallan puheeksi ottamista varten kehitetyt lomakkeet ovat ammattilaisille erinomainen työväline arvioida asiakkaan tuen ja hoidon tarvetta. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden vastuulla on tehdä selväksi, että lähisuhdeväkivalta on vakava yhteiskunnallinen ongelma, joka tulisi tunnistaa peruspalveluissa ja johon on saatavilla asianmukaista tukea ja apua. (October & Laitinen 2022). Kymenlaakson hyvinvointialueen lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelmassa vuosille 2024–2025 korostetaan, että mahdollisesta väkivallasta tulee kysyä kaikilta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkailta. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja tunnistamisen mallissa painotetaan ammattilaisten osaamisen vah-

vistamista, jotta he voivat ottaa väkivallan puheeksi, tunnistaa väkivaltaan liittyviä tilanteita, tarjota apua osapuolille ja ohjata heidät tarvittaviin palveluihin. (Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä 2024).

Väkivallan puheeksi ottaminen sosiaali- ja terveystalveissa on keskeinen osa ammattilaisten työtä, sillä se voi ennaltaehkäistä vakavampia väkivallan seurauksia ja pelastaa ihmishenkiä. Pelkästään väkivallasta kysyminen voi toimia interventiona, joka auttaa väkivallan uhrin hakeutumaan tuen piiriin. Väkivallan arvioiminen ja siihen puuttuminen on ammattilaisen sekä eettinen että juridinen velvollisuus. Hänen vastuullaan on myös ohjata asiakkaat tarvittavan avun piiriin sekä tehdä lakisääteiset ilmoitukset viranomaisille. Väkivallan puheeksi ottamisessa on suositeltavaa käyttää avoimia kysymyksiä, jotka mahdollistavat asiakkaan omat määrittelyt ja kokemukset. Myötätuntoinen ja avoin kuuntelu vahvistaa asiakkaan turvallisuuden tunnetta ja auttaa häntä avautumaan kokemuksistaan. Monimuotoisen väkivallan tunnistamista voidaan helpottaa tarjoamalla esimerkkejä henkisen, fyysisen ja taloudellisen väkivallan eri muodoista. Tärkeä on myös ymmärtää, että asiakkaan mahdollinen haasteellinen käytös väkivallasta puhuttaessa voi johtua häpeästä, pelosta, traumatisoitumisesta tai aiemmista negatiivisista puheeksi ottamiskokemuksista. (Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen s.a.; Väkivallan puheeksi ottaminen 2023.)

THL on yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kanssa kehittänyt Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen, joka löytyy sähköisenä osasta asiakastietojärjestelmiä nimellä väkivaltakokemusten arvio. Kyseinen lomake on hyödyllinen väline sekä väkivallasta kysymiseen että sen kirjaamiseen. Sen täyttäminen yhdessä asiakkaan kanssa on väkivaltaan puuttumista. (Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen 2025.) Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeessa on neljä osaa. Suodatinkysymykset selvittävät onko asiakkaaseen kohdistunut lähisuhteissa jossakin elämänvaiheessa fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua, ja vaikuttaako mahdollinen väkivaltakokemus edelleen hänen terveyteensä, hyvinvointiinsa tai elämäntalviintaansa. Viimeisenä suodatinkysymyksenä kysytään, onko asiakkaan lähisuhteissa tällä hetkellä fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua. Mikäli asiakas vastaa myöntävästi toiseen tai

kolmanteen näistä kysymyksistä, voidaan siirtyä tarkempiin kartoituskysymyksiin, joissa määritellään väkivallan muoto, toistuvuus sekä väkivallan tekijä(t). (Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake s.a.)

Asiakkaalle on hyvä kertoa, että lähisuhdeväkivallasta kysytään osana huolellisia esitietoja ja hyvää asiakastyötä. On suositeltavaa käyttää suodatin- ja kartoituskysymysten lomaketyökalua sekä varmistaa, että keskustelu käydään aina kahden kesken ja luottamuksellisesti. (Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen s.a.) Ammatilaisen on tärkeää tuoda esiin, että väkivalta on rikos eikä koskaan uhrin syytä. Ilmoitusvelvollisuuksista kertominen kuuluu vastuulliseen asiakastyöhön, ja esimerkiksi MARAK-riskinarviointilomaketta voidaan hyödyntää vaaran arvioimisessa. Turvallisuustilanteen selvittäminen ja tarvittaessa akuutteihin toimenpiteisiin ryhtyminen ovat ensisijaisen tärkeitä asiakkaan ja hänen perheensä suojelemiseksi. (Väkivallan puheeksi ottaminen 2023.)

MARAK (moniammatillinen riskinarviointi) on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarviointin ja uhrin auttamisen menetelmä, jonka tavoitteena on ehkäistä parisuhdeväkivaltaa ja parantaa uhrin turvallisuutta. Menetelmä perustuu systemaattiseen riskinarviointiin, jonka avulla arvioidaan väkivallan vakavuutta ja uhkaa. Jos riski on kohonnut, uhrin suostumuksella tapaus ohjataan moniammatillisen MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Työryhmä koostuu viranomaisista ja järjestötoimijoista, jotka laativat yhdessä uhrille turvasuunnitelman ja viranomaisille toimenpidesuunnitelman. MARAK-työryhmiä toimii eri puolilla Suomea, ja ne käsittelevät myös kunniaan liittyvän väkivallan tapauksia. MARAK-toiminnan koordinaatiosta Suomessa vastaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), ja se on käytössä useimmilla hyvinvointialueilla. Riskinarviointilomake on tarkoitettu ainoastaan MARAK-menetelmään koulutetuille ammattilaisille, ja sen avulla tunnistetaan kohonnut riski joutua vakavan parisuhdeväkivallan uhriksi. MARAK-työskentely helpottaa eri toimijoiden välistä tiedonvaihtoa, vähentää päällekkäistä työtä ja varmistaa, että uhri saa kokonaisvaltaista, moniammatillista tukea mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. (Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen 2025; MARAK - moniammatillinen riskinarviointi 2025.)

Mikäli asiakas kertoo väkivallan tapahtuvan kodissaan ja perheessä on alaikäisiä lapsia, on avoimesti kerrottava lastensuojeluilmoituksen tekemisen velvollisuudesta. Jos asiakas on raskaana, on huomioitava ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. Kaikki tehdyt kartoitukset ja toimenpiteet tulee dokumentoida huolellisesti, sillä asiakas saattaa myöhemmin tarvita aineistoa esimerkiksi rikosprosessia varten. Ammattilaisen kohtaaminen voi olla asiakkaalle ensimmäinen hetki, jolloin hän tuntee tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. Asiakkaalle on hyvä antaa myönteistä palautetta siitä, että hän on kertonut kokemuksistaan - kynnys hakea apua uudestaan madaltuu. (Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen s.a.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön tutkimuksen toteutusta. Aluksi kerron tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista ja valikoituneista tutkimuskysymyksistä. Avaan myös käyttämiäni tutkimusmenetelmiä sekä aineiston keräystä ja analysointia.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämä opinnäytetyö valittiin Kymenlaakson hyvinvointialueen aihepankista, ja sitä tarkennettiin yhdessä työelämäohjaajien kanssa vastaamaan tämän hetken tarpeita sekä opinnäytetyön laajuutta. Alun perin aihe oli otsikoitu nimellä Lähisuhdeväkivaltalomakkeiden käyttö Kymenlaakson hyvinvointialueella, mutta ohjausprosessin myötä aihetta rajattiin kohdistumaan aikuissosiaalityöhön. Sosiaalihuoltolaissa lähisuhdeväkivalta on arvioitu erityiseksi sosiaalihuollon tarpeeksi, ja aikuissosiaalityössä tätä velvoitetta toteutetaan käytännössä. Aiheesta toivottiin selvitystä, jonka pohjalta toimintaa voitaisiin kehittää.

Opinnäytetyön tekemisen aikana korostui se, että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen on kokonaisvaltainen prosessi, jossa seulontalomakkeet toimivat vain yhtenä välineenä. Tämän vuoksi työn otsikko muutettiin paremmin sisältöä kuvaavaksi: lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen aikuissosiaalityössä. Tiedossa oli, että käytössä olevia lomakkeita ei hyödynnetä aktiivisesti, minkä vuoksi oli tärkeää selvittää, miten aikuissosiaalityössä lähisuhdeväkivalta tunnistetaan, mitä keinoja siihen on käytössä ja onko työntekijöillä riittävästi tietoa ilmiöstä ja sen eri muodoista. Lisäksi haluttiin tarkastella, mitkä

tekijät helpottavat tai vaikeuttavat aiheen puheeksi ottamista, ja miten sosiaalityöntekijät toimivat silloin, kun väkivalta tulee ilmi.

Tämä opinnäytetyö on alustava selvitys siitä, miten lähisuhdeväkivalta huomioidaan aikuissosiaalityön käytännöissä Kymenlaakson hyvinvointialueella. Sen tarkoituksena on tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää toimintaa sekä vahvistaa systemaattista lähestymistapaa puheeksi ottamiseen. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen aikuissosiaalityössä, ja pyrkiä tunnistamaan keinoja, joilla puheeksi ottamista voidaan helpottaa. Keskeisenä tavoitteena on myös edistää lähestymistapaa, jossa väkivallasta kysyminen on yhtä luonteva osa asiakaskohtaamisia kuin esimerkiksi hyvinvointiin tai päihteisiin liittyvien asioiden käsittely. Tällainen lähestymistapa madaltaa kynnystä ottaa aihe puheeksi ja vahvistaa sekä työntekijöiden että asiakkaiden valmiuksia käsitellä väkivaltaan liittyviä kysymyksiä avoimesti ja turvallisesti.

Opinnäytetyön lopullisiksi tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

1. Miten lähisuhdeväkivalta tunnistetaan aikuissosiaalityössä?
2. Mitkä tekijät helpottavat ja mitkä taas vaikeuttavat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista?
3. Miten aikuissosiaalityössä toimitaan väkivallan tullessa ilmi?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, koska tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta aikuissosiaalityössä. Laadullinen tutkimusmenetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa tutkittavana on moniulotteinen ilmiö, johon liittyy yksilöllisiä kokemuksia, näkemyksiä ja tulkintoja. Aiheen arkaluontoisuus ja monisyisyys tukivat laadullisen lähestymistavan valintaa, sillä määrällisin menetelmin ei olisi ollut mahdollista tavoittaa niitä vivahteita ja kokemuksia, jotka puheeksi ottamiseen liittyvät. Tavoitteena ei ole yleistettävissä oleva tieto, vaan ilmiön syvälinen ja kokonaisvaltainen kuvaaminen sen esiintymisympäristössä. Tutkimuksen kannalta oli tärkeää, että vastaajilla oli aito mahdollisuus tuoda esiin omia kokemuksiaan ja näkemyksiään sellaisina kuin ne heidän työssään ilmenevät. On eduksi, jos tutkittavilla

on omakohtaista kokemusta tai asiantuntemusta tutkittavasta aiheesta. Tutkimusjoukkona toimineet aikuissosiaalityöntekijät tuntevat lähisuhdeväkivallan ilmiön hyvin, sillä se on aiheena arvioitu Kymenlaakson hyvinvointialueella erityiseksi sosiaalihuollon tarpeeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä opinnäytetyössä käytetty kyselylomake mahdollisti sen, että työntekijät pystyivät kuvaamaan omaa työtään ja väkivallan käsitteilyä vapaasti ja omista lähtökohdistaan. Koin tämän lähestymistavan tärkeäksi, koska puheeksi ottamiseen liittyy usein henkilökohtaisia työtapoja, tunteita ja kontekstiin sidottuja käytäntöjä, joita on vaikea kuvata standardoiduilla vastausvaihtoehdoilla. Avoimet vastaukset antoivat tilaa tuoda esiin juuri niitä tilanteita ja näkökulmia, jotka muuten voisivat jäädä näkymättömiin. Vastaajien omat sanat toivat aineistoon syvyyttä ja aitoutta, mikä oli tutkimuksen tavoitteiden kannalta olennaista.

Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin fenomenografinen tutkimusote, jonka lähtökohtana on ajatus siitä, että ihmiset kokevat ja ymmärtävät ilmiöt eri tavoin. Menetelmä ei pyri kuvaamaan ilmiön objektiivista olemusta, vaan sitä, millaisia käsityksiä ja merkityksiä tutkittavat henkilöt siihen liittävät. Tässä opinnäytetyössä oli olennaista tarkastella, millaisia kokemuksia aikuissosiaalityöntekijöillä on lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta ja millaisia toimintatapoja työssä tällä hetkellä hyödynnetään. Fenomenografinen lähestymistapa mahdollistaa sen, että voidaan tunnistaa ja jäsentää kokemusten ja käsitysten vaihtelua eli sitä, miten ilmiö näyttäytyy eri ammattilaisille eri tavoin. Näiden näkökulmien esiin nostaminen voi tuoda esille kehittämiskohteita ja käytännön mahdollisuuksia aikuissosiaalityön tueksi. Menetelmä palvelee tutkimuksen tavoitetta tuottaa tietoa, jonka avulla lähisuhdeväkivaltaa voitaisiin jatkossa tunnistaa ja ottaa puheeksi systemaattisemmin ja varhaisemmassa vaiheessa. (Hakala 2024.)

Fenomenografinen lähestymistapa näkyy tässä työssä erityisesti siinä, miten aineiston analyysissä keskityttiin kuvaamaan vastaajien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä siinä, miten he kokevat ja toteuttavat puheeksi ottamista. Tarkoituksena ei ollut etsiä yhtä oikeaa mallia, vaan hahmottaa, millaisia käsityksiä ja

ratkaisuja työntekijät ovat itse kehittäneet osaksi omaa työtään. Tämä lähestymistapa tuntui perustellulta erityisesti siksi, että sosiaalityössä käytännöt muoutuvat usein yksittäisten työntekijöiden harkinnan ja työyhteisön toimintakulttuurin mukaisesti. Tällä tavoin tutkimus tuo esiin myös hiljaista tietoa ja työntekijöiden omaa ammatillista harkintaa, jota ei usein kirjata tai systematisoida organisaatiossa. Näitä oivalluksia pidän tärkeinä myös tulevaisuuden kehittämistyön kannalta, sillä ne voivat tukea yhteisten linjausten muodostamista ja vahvistaa puheeksi ottamisen kulttuuria sosiaalityön arjessa.

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä, joka lähetettiin Kymenlaakson hyvinvointialueen aikuissosiaalityön johtavan sosiaalityöntekijän kautta 12 aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle. Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä, matriisikysymyksiä ja arviointias-teikkokysymyksiä. Mukana oli saatekirje, jossa painotettiin vastaamisen vapaaehtoisuutta, mutta tuotiin esiin vastausten tärkeys pienen kohderyhmän vuoksi. Vastauksia saatiin lopulta viideltä sosiaalityöntekijältä.

Kyselylomakkeen rakenne pohjautui tutkimuskysymyksiin, ja sen osiot jäsennettiin niiden mukaisesti. Ensimmäinen osa käsitteli lähisuuhdeväkivallan tunnistamista. Siinä kartoitettiin työntekijöiden tietämystä väkivallan eri muodoista, tapoja tunnistaa väkivaltaa asiakkaan tilanteessa sekä tyypillisimpiä merkkejä, jotka voivat viitata väkivallan kokemukseen. Toinen osio käsitteli puheeksi ottamista ja siihen liittyviä käytäntöjä. Kysyttiin muun muassa sitä, kuinka usein ja missä tilanteissa väkivallasta puhutaan, millaisia menetelmiä työntekijät käyttävät, ja miten asiakkaat reagoivat aiheeseen. Kolmas osa keskittyi puheeksi ottamista helpottaviin ja vaikeuttaviin tekijöihin, ja viimeinen osio käsitteli toimintaa tilanteissa, joissa väkivalta tulee ilmi. Kysymysten avulla saatiin esiin konkreettisia esimerkkejä käytössä olevista toimintatavoista sekä mahdollisista kehittämistarpeista. Avoimet kysymykset antoivat tilaa omille pohdinnoille ja kokemuksille, mikä oli tärkeää fenomenografisessa lähestymistavassa. Kysymysten valinnassa painotettiin käytännön työelämä-lähtöisyyttä, jotta vastaukset kuvaisivat realistisesti sosiaalityön arkea ja työntekijöiden kokemuksia.

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely, koska kiireisten sosiaalityöntekijöiden kokoaminen yhteiseen haastattelutilanteeseen olisi ollut hankalaa. Kysely tarjosi vastaajille mahdollisuuden pohtia vastauksiaan rauhassa omassa aikataulussaan. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein haastatteluja, voidaan aineisto kerätä myös kyselyllä tai kirjoitelmista, dokumenteista ja havainnoinnista. (Hakala 2024). Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että kysely on sopiva aineistonkeruumenetelmä silloin, kun halutaan selvittää, mitä ihminen ajattelee ja miten hän kokee jonkin ilmiön. Heidän mukaansa kyselyn vahvuutena on vastaajan mahdollisuus itsenäiseen pohdintaan, vaikka vastaamattomuus tai niukka sanallinen ilmaisu voivat olla sen haasteita.

Vaikka vastausmäärä jäi vähäiseksi, laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyys määräytyy tapauskohtaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollista yleistettävyyttä, vaan tavoitteena on ilmiön syvälinen ymmärtäminen. Laadullisissa opinnäytetöissä hyödynnetään usein harkinnanvaraista otantaa, ja tärkeintä on, että tutkija pystyy perustelemaan valintansa hyvin. Pienen otoskoon ei tarvitse olla este tutkimuksen onnistumiselle, kunhan analyysi on huolellisesti toteutettu ja aineisto antaa vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Hakala 2024.)

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä eli induktiivisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen keskeisimmistä analyysimenetelmistä, joka mahdollistaa aineiston jäsentämisen tiiviisti ja selkeästi. Aineistolähtöinen analyysi ei perustu valmiisiin teoreettisiin malleihin, vaan käsitteet nousevat aineistosta. Prosessi eteni kolmivaiheisesti: ensin aineisto pelkistettiin eli epäolennaiset osat karsittiin pois, minkä jälkeen aineisto ryhmiteltiin eli samansisältöiset vastaukset koottiin yhteen ja muodostettiin luokkia. Lopuksi aineisto abstrahoitettiin, jolloin aineistosta nostettiin esiin keskeiset käsitteet ja niiden sisällöt, ja muodostettiin teemoja, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Analyysissä ei laskettu vastausten määriä, vaan keskityttiin siihen, mitä asioita vastauksissa toistui. Toistuvien sisältöjen perusteella muodostettiin tutkimuksen kannalta olennaiset teemat. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Näiden teemojen pohjalta pyrittiin ymmärtämään, mitä lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen tarkoittaa tutkittaville, millaisia merkityksiä he siihen liittävät ja millaisia kehittämistarpeita nykyisessä toimintakäytännössä voidaan havaita.

Analyysivaiheessa aineistosta nousi esiin kolme pääteemaa, jotka rakentuivat vastaajien kuvauksista ja käsityksistä tutkimuskysymysten mukaisesti. Teemojen alle muodostettiin tarkentavia alateemoja. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan tunnistamista käsittelevä osio jakautui alateemoihin väkivallan eri muotojen tunteminen ja tunnusmerkit. Puheeksi ottamisen yhteydessä erottuivat vastauksissa asiakkaan kohtaamiseen liittyvät tavat sekä puheeksi ottamista helpottavat ja vaikeuttavat tekijät, jotka käsitellään omilla alaluvuissaan. Lisäksi muodostui oma kokonaisuutensa väkivallan ilmi tulemiseen liittyvistä toimintatavoista ja palveluohjauksesta. Analyysin havainnollistamiseksi tulososuuksissa esitetään suoria lainauksia vastaajien kirjoittamista vastauksista.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa on pyritty varmistamaan sekä tutkimuksen eettinen toteutus että sen luotettavuus. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja vastaajille kerrottiin selkeästi tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista ja aineiston käsittelystä. Tutkittavat antoivat suostumuksensa vastaamalla kyselyyn. Vastaajien anonymiteetti turvattiin niin, ettei yksittäisiä henkilöitä tai heidän taustatietojaan voida tunnistaa. Henkilötietoja ei kerätty eikä aineistoa ole mahdollista yhdistää yksittäisiin työntekijöihin tai työyhteisöihin. Aineisto säilytettiin salatussa ympäristössä vain tutkijan käytössä, ja se hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Näin on varmistettu tutkittavien yksityisyydensuoja ja turvallisuus tutkimusprosessin aikana. (Hakala 2024.)

Eettisiä kysymyksiä ovat tässä tutkimuksessa liittyneet erityisesti lähisuhdeväkivallan ilmiön arkaluonteisuuteen sekä tutkittavien ammattilaisten asemaan ja kokemuksiin. Tutkija on pyrkinyt toimimaan objektiivisesti ja tietoisena omasta roolistaan, jotta omat mielipiteet eivät vaikuttaisi aineiston käsittelyyn tai tulkinnaan. Tutkittavia on kohdeltu kunnioittavasti, ja tutkimusprosessi on pyritty toteuttamaan eettisesti kestäväällä ja johdonmukaisella tavalla. Tutkimuksen teossa on huomioitu myös mahdolliset riskit tutkittaville, ja ne on pyritty minimoimaan. Tutkimuksen tekeminen vaatii tutkijalta eettistä harkintaa, ja tutkijan tulee tehdä moraalisesti oikeita valintoja koko prosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimuksen luotettavuutta on tarkasteltu laadullisen tutkimuksen näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa ei tavoiteltu määrällistä yleistettävyyttä, vaan ilmiön ymmärtämistä vastaajien kokemusten ja käsitysten kautta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti, jolloin merkitykset nousivat esiin vastausten perusteella ilman valmiita teoreettisia malleja. Analyysin tueksi on esitetty suoria lainauksia vastaajilta, jotta lukija voi itse arvioida, miten tulkinnat ovat muodostuneet. (Aaltio & Puusa 2020.)

Luotettavuuden osalta on tärkeää, että käytetyt menetelmät sopivat tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. Webropol-kysely koettiin tarkoituksenmukaiseksi aineistonkeruumenetelmäksi, koska tutkittavat olivat sosiaalityöntekijöitä eri puolelta Kymenlaaksoa ja heidän kokoamisensa yhteen paikkaan haastattelua varten olisi aikataulullisesti hankalaa. Kysely mahdollisti vastaamisen omassa tahdissa ja ajassa, mikä todennäköisesti lisäsi vastausten harjittavuutta. Kyselylomake suunniteltiin huolellisesti ja testattiin ennen sen lähettämistä, jotta kysymykset olisivat ymmärrettäviä ja selkeitä kaikille vastaajille. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta monivalintakysymykset eivät ole aina ihanteellisia, sillä ne voivat rajoittaa vastaajien ilmaisumahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessa niitä kuitenkin hyödynnettiin, koska vastaajamäärä ja aikataulu olivat rajallisia. Kyselyä pyrittiin näin tekemään vastaajille mahdollisimman vaivattomaksi täyttää, kuitenkin unohtamatta avoimia vastausmahdollisuuksia. (Aaltio & Puusa 2020; Hakala 2024.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on usein monivivahteista ja tulkinnanvaraista, joten tutkijan tekemät valinnat analyysissä vaikuttavat lopputulokseen. Tässä tutkimuksessa analyysi pyrittiin toteuttamaan tarkasti ja läpinäkyvästi. Vastaajien näkökulmat ja kokemukset pyrittiin säilyttämään analyysissä mahdollisimman uskollisesti. Tutkijan oma asema ja tulkinnat on tiedostettu osana tutkimusprosessia. (Hakala 2024.)

7 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään Webropol-kyselyn pohjalta esiin nousseet tutkimustulokset. Tulokset on jaoteltu kolmeen kokonaisuuteen, jotka vastaavat tutkimuskysymysten aihealueita. Kunkin teeman yhteydessä tarkastellaan vastaajien näkemyksiä ja kokemuksia, ja havainnollistamisen tukena esitetään suoria

lainauksia heidän kirjallisista vastauksistaan. Luvussa, jossa käsitellään lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista, tarkastelua syvennetään edelleen kahdessa alaluvussa: *Puheeksi ottamista helpottavat tekijät ja Puheeksi ottamista vaikeuttavat tekijät.*

7.1 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen

Kaikilla kyselyyn vastanneilla sosiaalityöntekijöillä oli asiakastyössään kokemusta lähisuhdeväkivallasta. Vastaajien arvioiden perusteella fyysinen väkivalta näyttäyty selkeimmin heille tunnetuimpana väkivallan muotona. Myös henkinen ja taloudellinen väkivalta koettiin hyvin tunnetuiksi. Sen sijaan seksuaalisen ja digitaalisen väkivallan osalta vastauksissa ilmeni enemmän vaihtelua, mikä viittaa siihen, että osa vastaajista koki tarvitsevansa näistä teemoista vielä lisää tietoa. Uskonnollinen ja sosiaalinen väkivalta olivat joillekin vastaajille vieraampia käsitteitä, ja myös vainon tunnistamisessa ilmeni epävarmuutta.

Lähisuhdeväkivaltaan viittaavista merkeistä sosiaalityöntekijät tunnistavat erityisesti asiakkaan kokemaa pelkoa tai ahdistusta kumppania tai perheenjäsentä kohtaan, taloudellista riippuvuutta kumppanista sekä kontrolloivaa käyttäytymistä, joka kohdistuu esimerkiksi asiakkaan liikkumiseen. Myös asiakkaan käytöksen muutokset, kuten varovaisuus, pelokkuus, ahdistuneisuus, vetäytyneisyys, itkuisuus ja masentuneisuus, voivat herättää huolen mahdollisesta väkivallasta. Lisäksi sosiaalisten suhteiden kaventuminen ja eristäytyminen nähdään merkkeinä, jotka voivat viitata lähisuhdeväkivaltaan.

Vastauksista ilmeni, että lähisuhdeväkivaltaan viittaavien merkkien tulkinnessa pidetään tärkeänä etenemistä harkiten ja asiakaslähtöisesti. Tilanteen kokonaiskuva on pyrittävä hahmottamaan monipuolisesti useista eri näkökulmista, eikä johtopäätöksiä tulisi tehdä pelkkien yksittäisten vihjeiden perusteella. Väkivallan tunnistaminen edellyttää tarkkaa ja sensitiivistä arviointia, jotta vältetään ylimalkaisilta oletuksilta tai virheellisiltä tulkinnoilta.

On syytä selvittää, onko lähisuhdeväkivaltaa tapahtunut oikeasti, ettei kyseessä ole esimerkiksi koston tai säälin tavoittelemiseksi keksitty tarina.

7.2 Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen

Vastausten perusteella sosiaalityöntekijät ottavat väkivallan puheeksi silloin, kun herää epäily sen mahdollisuudesta tai asiakastilanne antaa siihen syy.

Otan puheeksi, jos asiasta herää epäilyksiä.

Vaikka suuri osa vastaajista tuo esiin epäilyn merkityksen puheeksi ottamisen taustalla, vastauksista nousee myös ajatus siitä, että lähisuhdeväkivaltaa tulisi käsitellä ennaltaehkäisevästi ja osana jokaisen asiakkaan kohtaamista – riippumatta siitä, onko näkyviä viitteitä väkivallasta. Tämä nähdään myös keinona normalisoida aiheen esille ottamista ja vähentää siihen liittyvää häpeää tai vaikeumista.

On tärkeä ottaa asia puheeksi, tämä kysely oli tärkeä muistutus, että asia täytyy jokaisen asiakkaan kohdalla ottaa rohkeasti esiin, vaikkei mitään viitettä lähisuhdeväkivallasta olisikaan.

Puheeksi ottamiseen käytetään sekä suoria että epäsuoria kysymyksiä. Työntekijät voivat esimerkiksi kysyä väkivallasta yleisellä tasolla tai liittää aiheen osaksi keskustelua muista asiakkaan tilanteeseen liittyvistä haasteista, kuten taloudellisista vaikeuksista tai mielenterveysoireista. Lisäksi joissain tilanteissa hyödynnetään valmiita lomakkeita, kuten Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) suosittelemaa materiaalia, vaikka niiden käyttö ei ole vielä systemaattista.

Kiireen keskellä on monesti vaikea muistaa, että on olemassa mm. lomakkeita, jotka auttavat ottamaan asiaa puheeksi ja kartoittamaan, onko asiakkaiden tilanteissa riski lähisuhdeväkivallalle.

Vastaajien kokemuksen mukaan asiakkaat puhuvat yleensä väkivaltatilanteestaan avoimesti ja rehellisesti kun aihe otetaan puheeksi. Vastauksista nousi esille myös asiakkaan helpottunut olo, kun hän saa kertoa kokemastaan väkivallasta turvalliselle ja luotettavalle ammattilaiselle. Osa asiakkaista saattaa vastausten mukaan vähätellä kokemuksiaan tai puolustella väkivallan tekijää.

Kertovat avoimesti ja ovat helpottuneita, että on joku kenelle voi avautua asiassa.

Yleensä asiakkaat puhuvat rehellisesti tilanteestaan, kun lähisuhdeväkivalta otetaan puheeksi. Toisinaan puolustelevat ja suojelevat tekijää.

7.2.1 Puheeksi ottamista helpottavat tekijät

Vastaajien kuvausten perusteella lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista tukevat tekijät jakautuvat selkeästi kahteen ryhmään. Toiset tekijät ovat jo tällä hetkellä helpottavia aiheen esiin ottamiseen, kun taas toiset edellyttävät vielä kehittämistä, jotta ne voisivat toimia tehokkaana tukena. Useat asiat, kuten seulontatyökalut, ohjeistukset ja riittävä koulutus, mainittiin sekä vahvuuksina että kehittämiskohteina.

Asiakkaan avoimuus ja halukkuus keskustella vaikeista asioista nähtiin yksimielisesti tärkeänä puheeksi ottamista edistävänä tekijänä. Samoin hyvä asiakassuhde ja luottamuksellisen ilmapiirin rakentuminen koettiin keskeiseksi edellytykseksi aiheen esille tuomiselle. Vastaajien mukaan asiakkaan kokemus siitä, että hän tulee kohdatuksi arvostetusti ja turvallisesti, lisää valmiutta puhua lähisuhdeväkivallasta.

Seulontalomakkeet tunnistettiin konkreettisina apuvälineinä, jotka tukevat puheeksi ottamista. Vaikka kaikki vastaajat kokivat lomakkeiden hyödyllisyyden merkittäväksi, osa toivoi niiden olevan selkeämpiä ja systemaattisemmin käytössä. Kehittämistarpeita ilmeni niin välineistössä kuin niiden käyttämistä ohjaavissa toimintamalleissa.

Työntekijän riittävä osaaminen ja varmuus lähisuhdeväkivallan käsittelystä nousivat esiin erityisen tärkeinä tekijöinä. Koulutuksen ja selkeiden ohjeiden koettiin tukevan työntekijän valmiuksia tuoda asia esiin luontevasti ja ammattitaitoisesti. Vastaajat kokivat tärkeäksi sen, että asiakkaalle voidaan tarjota konkreettista apua sekä ohjata hänet sujuvasti tarvittavien jatkotoimien piiriin. Toisaalta toivottiin selkeämpiä ohjeita jatko-ohjauksen järjestämisestä sekä

ajankohtaista tietoa eri toimijoiden yhteistyöstä, jotta puheeksi ottaminen ei jäisi irralliseksi, vaan voisi johtaa tarkoituksenmukaiseen tukeen.

Työyhteisön ja esihenkilötyön roolia korostettiin vastauksissa. Erityisesti toivottiin, että lähisuhdeväkivaltaa käsiteltäisiin säännöllisesti ja avoimesti tiimi-palavereissa, jotta aihe pysyisi näkyvillä ja sen käsittely juurtuisi osaksi arkea. Työyhteisön keskustelukulttuuri ja esihenkilöiden tuki voivat vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten luontevasti työntekijät ottavat väkivallan puheeksi asiakkaiden kanssa.

Yleinen ja avoin keskustelu aiheen tärkeydestä yhteisissä tiimeissä.

Uudet toimintatavat pitää sisäistää ja esimiehen on hyvä pitää lähisuhdeväkivaltaa esillä yhteisissä tiimeissä. Lähisuhdeväkivallan kartoitusmenetelmiä olisi hyvä yhdessä käydä läpi, niin, että niiden käytöstä tulee automaattista.

7.2.2 Puheeksi ottamista vaikeuttavat tekijät

Vastausten perusteella lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista vaikeuttavat erityisesti tilanteet, joissa asiakas kokee pelkoa tai häpeää aiheesta puhumisesta. Asiakkaan voi olla vaikea sanoittaa kokemuksiaan tai tunnistaa kokeemaansa väkivaltaa, vaikka siihen olisi viitteitä. Tällaiset tilanteet edellyttävät työntekijältä erityistä herkkyyttä ja turvallisen ilmapiirin rakentamista.

Erityinen haaste voi syntyä tilanteissa, joissa asiakkaan puoliso, lapsi tai muu läheinen henkilö on mukana tapaamisessa. Tällöin luottamuksellinen keskustelu väkivallasta ei ole mahdollista, ja aihe voi jäädä kokonaan käsittelemättä.

Myös työntekijän oma epävarmuus voi vaikeuttaa puheeksi ottamista. Vastauksissa nousi esiin epäselvyyttä siitä, miten väkivallasta tulisi kysyä ja millä tavoin asia otetaan esille niin, että se tuntuu luontevalta ja asiakasta kunnioittavalta. Osa vastaajista toi esiin, että selkeä toimintamalli ja yhtenäiset ohjeet väkivallan käsittelyyn ja jatko-ohjaukseen olisivat tarpeen.

Vaikka ajanpuute ei noussut esiin monivalintakysymyksissä erillisenä esteenä, avoimista vastauksista on kuitenkin tulkittavissa, että kiire voi vaikuttaa puheeksi ottamiseen epäsuorasti. Kiire saattaa heikentää mahdollisuuksia hyödyntää saatavilla olevia tukivälineitä, kuten seulontalomakkeita, jotka voisivat tukea väkivallan järjestelmällisempää kartoittamista. Tämä viittaa siihen, että ajankäyttöön ja työn rakenteisiin liittyvät haasteet voivat vaikuttaa siihen, kuinka johdonmukaisesti aihetta käsitellään asiakastyössä.

7.3 Lähisuhdeväkivallan ilmi tuleminen ja palveluohjaus

Sosiaalityöntekijöiden vastauksista käy ilmi, että kun asiakas kertoo kokevansa lähisuhdeväkivaltaa, työntekijöiden ensisijaisena tavoitteena on luoda turvallinen ja rauhallinen keskustelutilanne. Kaikki vastaajat korostivat asiakkaan kokemusten kuuntelemista, asiakkaan turvallisuuden varmistamista sekä suoraa keskustelua tämän tuen ja avun tarpeista. Asiakkaalle pyritään tarjoamaan tila, jossa hän voi puhua avoimesti ilman painetta tai pelkoa.

Kaikki vastaajat kuvasivat myös antavansa asiakkaalle tietoa eri tukimuodoista sekä ohjaavansa hänet tarvittaviin palveluihin. Asiakkaan tilanteen mukaan palveluohjaus voi kohdistua esimerkiksi turvakotiin, kriisipäivystykseen, oikeusapuun tai muihin sosiaali- ja terveystalouteen. Lastensuojeluilmoitus tehdään aina, jos tilanteeseen liittyy alaikäisiä lapsia, mikä mainittiin jokaisessa vastauksessa.

Myös asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen liittyvät kysymykset nousivat esiin kaikissa vastauksissa. Sosiaalityöntekijät kuvasivat tukevana asiakkaita esimerkiksi toimeentulotuen hakemisessa tai asumiseen liittyvissä järjestelyissä. Yhtä lailla kaikkien vastaajien mukaan asiakasta tuetaan tekemään yhteydenottoja muihin toimijoihin sekä hänen luvallaan ollaan yhteydessä yhteistyökumppaneihin tilanteen edellyttämällä tavalla.

Useimmat vastaajat kertoivat ohjaavansa asiakkaan tarvittaessa myös terveydenhuollon palveluihin, kuten lääkärin tai psykologin vastaanotolle. Turvallisuusarvio tehtiin, jos tilanne sitä edellytti, mutta se ei ollut kaikissa vastauksissa mainittu käytäntö.

Kaikkien vastaajien mukaan asiakasta myös kannustetaan tekemään rikosilmoitus tilanteen mukaan, ja moni toi esiin yhteistyön tärkeyden eri viranomaisien ja palveluntarjoajien kanssa. Vastauksissa mainittiin lisäksi väkivallasta ja negatiivisesta riippuvuussuhteesta irtautumiseen tarkoitetut ryhmät, jotka tarjoavat asiakkaille vertaistukea ja keinoja tilanteen muuttamiseen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan, millaisia johtopäätöksiä tutkimustuloksista voidaan tehdä alkuperäisten tutkimuskysymysten pohjalta. Johtopäätöksissä yhdistyvät vastaajien kokemukset, teoriaosuuden näkökulmat sekä työn tilaajan tarpeet. Luku on jaettu kolmeen kokonaisuuteen: *Tunnistaminen*, *Puheeksi ottaminen* ja *Palveluohjaus*. Näissä osioissa käsitellään sitä, mitä tutkimustuloksista voidaan päätellä lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta, puheeksi ottamisen käytännöistä sekä tilanteista, joissa väkivalta tulee ilmi ja asiakas ohjataan eteenpäin. Johtopäätösten tarkoituksena on tuoda esiin niitä keskeisiä havaintoja ja kehittämiskohteita, joita voidaan hyödyntää Kymenlaakson hyvinvointialueen aikuissosiaalityössä.

8.1 Tunnistaminen

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lähisuhdeväkivallan tunnistaminen perustuu aikuissosiaalityössä ennen kaikkea työntekijän havainnointikykyyn, asiakastilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin ja vuorovaikutukseen. Fyysinen, henkinen ja taloudellinen väkivalta tunnistettiin parhaiten, mikä tukee myös teoriaosuudessa esitettyä käsitystä siitä, että nämä väkivallan muodot ovat näkyvimpiä ja useimmin esillä palvelujärjestelmässä. Sen sijaan seksuaalinen, digitaalinen, uskonnollinen ja sosiaalinen väkivalta olivat monille työntekijöille vieraampia, mikä viittaa koulutustarpeeseen vähemmän näkyvien väkivallan muotojen osalta. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että väkivallan monimuotoisuus voi jäädä helposti piiloon, jos työntekijällä ei ole riittävää tietopohjaa tai työkaluja sen havaitsemiseksi.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tunnistaminen on kriittinen osa puheeksi ottamisen ja palveluohjauksen onnistumista. Mikäli väkivaltaa ei tunnista tai se jää epävarmaksi, vaarana on, että asiakkaan tilanteeseen ei osata puuttua oikea-aikaisesti eikä asiakas saa tarvitsemaansa tukea. Tunnistamista

voitaisiin tukea esimerkiksi säännöllisellä koulutuksella, teemakohtaisilla työvälineillä sekä reflektiota tukevilla rakenteilla, kuten tiimikeskusteluilla tai asiakastilanteiden purkukäytännöillä. Tilaajalle tämä antaa viitteitä siitä, että osaamisen vahvistaminen erityisesti seksuaalisen, digitaalisen, uskonnollisen ja sosiaalisen väkivallan osalta voisi merkittävästi parantaa varhaista tunnistamista ja sen myötä myös asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaista tukemista.

8.2 Puheeksi ottaminen

Tulosten perusteella puheeksi ottaminen tapahtuu aikuissosiaalityössä useimmiten vasta, kun työntekijällä herää epäily väkivallasta tai asiakastilanteessa ilmenee siihen viittaavia merkkejä. Systemaattinen, kaikille asiakkaille kohdistuva kysyminen ei ole vielä vakiintunut osaksi arjen työskentelyä. Tämä on riskitilassa esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä muiden asiantuntijatahojen suositusten kanssa, joissa puheeksi ottamista suositellaan osaksi rutiinikysymyksiä. Työntekijät itsekin tunnistivat tämän epäkohdan kehittämistarpeeksi, mikä osoittaa halua vahvistaa ennaltaehkäisevää ja yhdenvertaisempaa työtettä. Lisäksi tutkimuksessa nousi esiin, että vaikka lähisuhdeväkivallan tunnistaminen kuuluu sosiaalihuoltolain mukaisiin tehtäviin, aikuissosiaalityössä ei ole tällä hetkellä selkeästi määriteltyä tai yhtenäistä tapaa aiheen puheeksi ottamiseen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että erilaisia välineitä, kuten seulontalomakkeita, on kyllä olemassa, mutta niitä ei ole vakiintuneesti otettu käyttöön tai niitä ei tunneta riittävän hyvin. Tämä aiheuttaa epävarmuutta siitä, milloin ja miten väkivallasta tulisi kysyä, erityisesti monimutkaisissa, herkissä tai kiireisissä asiakastilanteissa. Ilman selkeitä rakenteita ja riittävää tukea puheeksi ottaminen saattaa jäädä toteutumatta, vaikka tarve olisi ilmeinen.

Puheeksi ottamista helpottavat tekijät jakautuvat tuloksissa kahteen pääryhmään. Osa niistä helpottaa jo nyt aiheen esiin ottamista, kun taas osa vaatii vielä kehittämistä, jotta ne voisivat tehokkaasti tukea työntekijöitä ilmiön käsittelyssä. Puheeksi ottamista edistävänä tekijöinä esiin nousivat hyvä asiakassuhde, luottamuksen rakentuminen, riittävä koulutus, seulontalomakkeet, selkeät toimintamallit sekä esihenkilöiden ja työyhteisön tuki. Näistä seulontalomakkeet, toimintamallit ja työntekijän osaaminen sekä esihenkilöiden ja työyhteisön tuki.

teisön tuki mainittiin myös kehittämistarpeina. Tämä osoittaa, että työvälineiden ja rakenteiden toimivuus ei ole yksiselitteistä, vaan sidoksissa siihen, miten ne on otettu käyttöön ja kuinka ne näyttäytyvät työntekijöiden arjessa. Esimerkiksi seulontalomakkeet voivat tukea puheeksi ottamista silloin, kun niiden käyttö on selkeää ja työntekijät kokevat ne tarkoituksenmukaisiksi. Toisaalta, jos välineitä ei tunneta riittävästi tai niitä ei ole juurrutettu osaksi asiakastyön käytäntöjä, niiden tukivaikutus jää heikoksi. Samoin esihenkilöiden ja työyhteisön tuki voi joko vahvistaa työntekijän ammatillista toimijuutta tai jäädä näkyvämmäksi, jos rakenteet eivät aktiivisesti tue puheeksi ottamista. Tämä korostaa sitä, että yksittäisten välineiden tai toimintatapojen olemassaolo ei riitä, vaan tarvitaan myös selkeää ohjausta, riittävää perehdytystä ja koko työyhteisön sitoutumista aiheen käsittelyyn.

Vaikeuttavina tekijöinä tuloksista nousi esiin asiakkaan pelko ja häpeä, työntekijän epävarmuus sekä ajalliset ja rakenteelliset rajoitteet, kuten yksilötapaamisten vähäisyys ja kiire. Asiakkaan pelkoon ja häpeään voivat vaikuttaa esimerkiksi väkivallan pitkittyminen, lojaliteetti väkivallan tekijään sekä pelko viranomaisten puuttumisesta. Tällaiset tekijät voivat estää väkivallasta kertomisen, vaikka tilanne olisi vakava. Työntekijän epävarmuus puolestaan voi liittyä siihen, miten asiasta pitäisi kysyä, millaisia sanoja käyttää, miten asiakas mahdollisesti reagoi ja mitä väkivallan ilmitulo saa aikaan. Erityisen tärkeää on, että asiakkaalle voidaan tarjota rauhallinen ja turvallinen keskusteluympäristö, jossa vaikeistakin asioista voi puhua ilman kiirettä tai muiden läsnäoloa. Kaikki nämä tekijät osoittavat, että puheeksi ottaminen ei ole vain yksilön osaamisesta kiinni, vaan edellyttää myös rakenteellista ja työyhteisötason tukea.

Hyvinvointialueen näkökulmasta olisi hyödyllistä panostaa ohjeistusten selkeyttämiseen, konkreettisten välineiden käyttöönottoon ja koulutukseen sekä avoimen keskustelukulttuurin edistämiseen. Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta tulisi pyrkiä tekemään luonteva, selkeä ja turvallinen osa asiakastyötä. Esimerkiksi tiimipalavereissa toteutettava koulutus, vertaistyöskentely tai rakenteellinen reflektio voisivat tarjota matalan kynnyksen mahdollisuuksia käsitellä aihetta ja vahvistaa yhteistä osaamista. Tämän tueksi olisi tärkeää kehittää selkeitä, juuri aikuissosiaalityön toimintaympäristöön soveltuvia ja

työn arjessa käyttökelpoisia työskentelymalleja. Niiden tulisi tukea paitsi systemaattista kysymistä, myös asiakkaan tilanteen kunnioittavaa ja empaattista kohtaamista. Samalla on olennaista vahvistaa työntekijöiden osaamista ja varmuutta käyttää tarjolla olevia välineitä sekä varmistaa, että käytännöt eivät jää yksittäisten työntekijöiden harkinnan varaan, vaan rakentuvat yhteisesti sovituiksi ja työyhteisön tasolla jaetuiksi toimintatavoiksi.

8.3 Palveluohjaus

Tuloksista voidaan päätellä, että sosiaalityöntekijät toimivat väkivaltatilanteissa asiakaslähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tämä vastaa myös teoriaosuudessa esiin nostettua palveluohjauksen ja moniammatillisen yhteistyön merkitystä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että käytännön palveluohjaus toimii pääosin hyvin: asiakkaita tuetaan heidän tilanteeseensa sopivien palveluiden piiriin, ja tarvittaessa huolehditaan myös lakisääteisistä ilmoitusvelvollisuuksista, kuten lastensuojeluilmoituksesta. Palveluohjaus ei siis rajoitu pelkkään tiedon jakamiseen, vaan sisältää aktiivista tukea ja vastuunkantoa asiakkaan tilanteessa.

Kehittämistarpeita ilmeni kuitenkin turvallisuusarvioiden systemaattisuudessa, palvelupolkujen selkeydessä sekä yhteistyökäytännöissä. Erityisesti akuutit tilanteet voivat aiheuttaa epävarmuutta, jos yhteistyöverkostojen roolit ja vastuunjako eivät ole työntekijälle riittävän selkeitä. Tämä voi hidastaa reagointia ja vaarantaa asiakkaan tarvitseman tuen oikea-aikaisuuden. Tilaajan näkökulmasta tämä tarkoittaa tarvetta vahvistaa yhteisiä, selkeitä toimintamalleja ja lisätä työntekijöiden tietoisuutta tarjolla olevista palveluista ja yhteistyötahoista. Asiakasprosessin sujuvuuden ja turvallisuuden varmistaminen edellyttää, että työntekijällä on selkeä käsitys siitä, miten eri tilanteissa toimitaan ja mihin asiakas voidaan ohjata nopeasti ja tehokkaasti. Tämä tukee paitsi asiakkaan oikeusturvaa ja turvallisuutta, myös työntekijän ammatillista varmuutta ja toimintakykyä vaativissa tilanteissa.

9 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastelen opinnäytetyön tekemistä omasta näkökulmastani, keskittyen tutkimusprosessin aikana oppimiini asioihin, tutkimuksen rajoituksiin sekä sen vahvuuksiin ja haasteisiin. Pohdin myös tutkimuksen merkitystä

ammattilliselle kehitykselleni ja esittelen jatkotutkimusideoita, jotka voisivat syventää ymmärrystä lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta, puheeksi ottamisesta ja siihen liittyvistä haasteista.

9.1 Pohdinta

Lähisuhdeväkivalta on aihe, joka oli minulle tuttu jo ennen opinnäytetyön tekemistä, sillä olen työskennellyt turvakodissa sekä opintoihini liittyvässä harjoittelussa että sijaisena. Työskentely väkivaltatyön kentällä on ollut silmiä avaavaa ja syventänyt ymmärrystäni siitä, kuinka monin eri tavoin väkivalta voi näyttäytyä asiakkaiden elämässä. Eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kohtaaminen on näyttänyt, kuinka monimutkaisiksi ja yksilöllisiksi väkivallan kokemukset voivat muodostua ja kuinka voimakkaasti ne vaikuttavat asiakkaiden arkeen ja hyvinvointiin. Kokemukseni kautta on vahvistunut käsitys siitä, että lähisuhdeväkivalta on vakava ilmiö, jonka tunnistaminen ja kohtaaminen eivät voi jäädä vain väkivaltaan erikoistuneiden palveluiden vastuulle. Aiheen tulisi olla osa kaikkea sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyötä, ja jokaisella ammattilaisella tulisi olla valmiuksia kohdata väkivaltaa kokeneita asiakkaita kunnioittavasti ja turvallisesti.

Opinnäytetyön tekeminen tarjosi mahdollisuuden tarkastella lähisuhdeväkivallan ilmiötä uudesta näkökulmasta: aikuissosiaalityön arjesta käsin. Tämä sosiaalityön sektori oli itselleni aiemmin vieraampi, ja työn tekeminen avasi ymmärrystä siitä, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia väkivallan käsittelyyn liittyy juuri tässä kontekstissa. Aikuissosiaalityössä asiakkaiden tilanteet ovat usein monisyisiä, ja väkivallan tunnistaminen voi olla haastavaa ilman selkeitä rakenteita ja työvälineitä. Opinnäytetyön kautta hahmottui, kuinka tärkeää on, että väkivallan puheeksi ottamista tuetaan paitsi osaamisen, myös työyhteisön kulttuurin ja rakenteiden tasolla.

Webropol-kysely ei ollut laadulliseen tutkimukseen kaikkein ihanteellisin aineistonkeruumenetelmä, mutta se toimi tässä opinnäytetyössä kohtuullisen hyvin. Jälkikäteen ajateltuna kyselyyn olisi voinut sisällyttää enemmän avoimia kysymyksiä, ja myös suurempi vastaajamäärä olisi tuottanut monipuolisempaa aineistoa. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisin toteuttanut tutkimuksen mie-

luummin haastattelun avulla. Haastattelu olisi tuottanut laajempaa ja syväliempää aineistoa, mutta sen toteuttaminen ja analysoiminen olisi ollut huomattavasti aikaa vievämpi prosessi. Olen kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen erityisesti siksi, että fenomenografinen lähestymistapa antoi mahdollisuuden tarkastella vastaajien erilaisia näkökulmia. Tutkimuksen tavoitteena ei ollut yleistää, vaan lisätä ymmärrystä ilmiöstä heidän kokemuksiensa kautta – siinä menetelmä toimi tarkoituksenmukaisesti.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut sekä haastava että antoisa prosessi. Aiheen laajuus teki työn rajaamisesta aluksi vaikeaa, sillä siihen liittyi useita näkökulmia, jotka kaikki tuntuivat merkityksellisiltä ja kiinnostavilta. Lopullinen rajaus muotoutui työn edetessä ja ohjauksen tukemana. Olisin halunnut syventyä ilmiöön vielä tarkemmin, mutta opinnäytetyön laajuus vaikutti siihen, miten laajasti työ on mahdollista toteuttaa. Prosessin aikana opin paljon paitsi lähisuhdeväkivallasta ilmiönä, myös tutkimustyöstä kokonaisuutena. Työskentelyn myötä on korostunut se, kuinka tärkeää on aikatauluttaa työtä realistisesti, hyväksyä kompromisseja ja luottaa siihen, että lopputulos voi olla onnistunut, vaikka kaikki ei sujuisi alun perin suunnitellusti. Työ on vahvistanut itseluottamustani ja antanut konkreettisia taitoja etenkin kirjoittamisen ja sisällön jäsentelyn osalta. Lähisuhdeväkivalta on minulle tärkeä ja merkityksellinen aihe, josta voisin kuvitella kirjoittavani jatkossakin, mahdollisesti eri näkökulmasta tarkasteltuna.

9.2 Jatkotutkimusideat

Tämä opinnäytetyö tarjoaa alkuaineiksia ilmiön tarkempaan tarkasteluun, mutta jättää myös avoimeksi useita jatkotutkimusta kaipaavia kysymyksiä. Yksi keskeinen jatkotutkimusalue liittyy seulontalomakkeiden käyttöön aikuis-sosiaalityössä. Vaikka niitä pidettiin hyödyllisinä puheeksi ottamisen tukena, niiden käyttö ei ole vielä systemaattista, eikä kaikilla työntekijöillä ole riittävää tietoa niiden hyödyntämisestä. Jatkossa olisikin tärkeää tutkia tarkemmin, millaiset työkalut koetaan käytännössä toimivimmiksi ja miten niitä voitaisiin kehittää niin, että ne tukisivat paremmin väkivallan puheeksi ottamista.

Tutkimusta olisi hyödyllistä laajentaa myös sosiaaliohjaajien näkökulmaan, sillä he työskentelevät tiiviisti asiakkaiden kanssa ja kohtaavat lähisuhdeväkivaltaa eri roolista käsin kuin sosiaalityöntekijät. Koska sosiaaliohjaajia on enemmän, vastaajamäärän lisääminen voisi tuottaa monipuolisemman kuvan ilmiöstä ja sen käsittelystä sosiaalityön arjessa. Sosiaaliohjaajien osallistuminen voisi tuoda esiin tärkeitä näkökulmia väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen sekä helpottaa ymmärrystä siitä, miten eri ammattilaisryhmät kokevat väkivallan käsittelyn käytännön haasteet. Laajentamalla vastaajamäärää voitaisiin saada tarkempaa tietoa siitä, miten väkivallasta keskustellaan eri sosiaalihuollon osa-alueilla ja kehittää entistä toimivampia välineitä ja toimintamalleja väkivallan käsittelyyn.

Tämän tutkimuksen kohteena oli nimenomaan aikuissosiaalityö, mutta vastaavanlainen tutkimusote olisi mahdollista suunnata myös muihin palveluihin, joissa lähisuhdeväkivalta tulee esiin. Poliisi, terveydenhuolto, lastensuojelu ja perhetyö kohtaavat väkivallan ilmiötä omista ammatillisista näkökulmistaan. Jatkossa olisi tärkeää selvittää, miten lähisuhdeväkivalta tunnistetaan ja otetaan puheeksi näissä palveluissa, millaisia välineitä ja toimintamalleja niissä käytetään ja miten eri toimijat tekevät yhteistyötä asiakkaiden auttamiseksi. Laajentamalla tutkimusta useampaan toimintaympäristöön voidaan saada konkreettisempää käsitystä lähisuhdeväkivallan kohtaamisesta julkisissa palveluissa ja kehittämistarpeista eri sektoreilla. Tällainen laajempi näkökulma voisi edistää lähisuhdeväkivallan varhaisempaa tunnistamista, yhdenmukaisempia toimintakäytäntöjä ja tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä.

Tässä opinnäytetyössä lähisuhdeväkivaltaa käsitellään pääasiassa yleisesti, mutta on syytä huomioida, että väkivallan uhrin oletetaan usein olevan nainen aiheen sukupuolittuneisuuden vuoksi. Kuitenkin miehet sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt voivat myös kokea lähisuhdeväkivaltaa, ja heidän kokemuksensa saattavat jäädä vähemmälle huomiolle niin tutkimuksissa kuin käytännön työssä. Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia, kuinka miesten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kokema lähisuhdeväkivalta tunnistetaan ja käsitellään sosiaalityössä ja muissa palveluissa. On myös tärkeää tarkastella, kysytäänkö heiltä väkivallasta yhtä aktiivisesti ja sensitiivisesti kuin naisilta, ja mitä esteitä tai haasteita he kohtaavat väkivallan puheeksi ottamisessa. Tällainen tutkimus voisi tuoda esiin tärkeitä näkökulmia

väkivallan sukupuolisensitiivisessä tunnistamisessa ja auttaa kehittämään väli-
neitä ja toimintamalleja, jotka huomioivat väkivallan uhrin sukupuolesta tai
seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta.

Lisäksi olisi tärkeää tutkia laajemmin yhteiskunnallisia asenteita lähisuhdevä-
kivaltaan liittyen. Vuonna 2024 julkaistut tutkimukset osoittivat, että jopa joka
viides suomalainen mies voi oikeuttaa väkivallan esimerkiksi uhrin ulkonäön,
pukeutumisen ja käytöksen perusteella. EU-tason tutkimusten mukaan Suomi
on tilastollisesti EU:n vaarallisin maa naisille. Nämä havainnot herättävät kysy-
myksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat väkivaltaa oikeuttaviin asenteisiin ja miksi
ne ovat Suomessa yhä yleisempiä. Tulevissa tutkimuksissa olisi tärkeää tar-
kastella, miten nämä asenteet muodostuvat, mitä rakenteellisia ja kulttuurisia
tekijöitä niiden taustalla on ja millä keinoilla niitä voitaisiin muuttaa. Asenteisiin
vaikuttaminen on keskeinen osa väkivallan ennaltaehkäisyä ja koko ilmiön kit-
kemistä yhteiskunnasta.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: https://nextory.com/fi/book/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat-ja-menetelmat-475347?utm_source=Google&utm_medium=Paid&utm_campaign=Google+|+Search+|+FI+Titles+LH+|+NXFI&utm_content=475347&utm_term=laadullisen+tutkimuksen+n%C3%A4k%C3%B6kulmat+ja+menetelm%C3%A4t&gad_source=1&qclid=Cj0KCQjw16O BhDNARISAC3i2GDakRmiGZ6njuqjSbdUiHQWTxtadlxXQRYsBLdq-HmvMZ_y27_xOzvEaAg1eEALw_wcB. [viitattu 20.3.2025].

Attila, H. & Pietiläinen, M. 2024. Viidesosa nuorista naisista on kokenut vakavaa väkivaltaa tai raiskauksen. Tilastokeskus 12.11.2024. Verkkolehti. Saatavissa: <https://stat.fi/fi/uutinen/viidesosa-nuorista-naisista-on-kokenut-vakavaa-vakivaltaa-tai-raiskauksen>. [viitattu 20.2.2025].

FRA, EIGE, Eurostat. 2024. EU gender-based violence survey – Key results. Experiences of women in the EU-27. Publications Office of the European Union, Luxembourg. E-Kirja. Saatavissa: <https://eige.europa.eu/publications-re-sources/publications/eu-gender-based-violence-survey-key-results>. [viitattu 20.2.2025].

Fyysinen väkivalta. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/>. [viitattu 12.2.2025].

Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://nextory.com/fi/book/laadullisen-tutkimuksen-abc-menetelmaopas-opinnaytteen-tekijalle-4131571>. [viitattu 20.3.2025].

Henkinen väkivalta. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/henkinen-vakivalta/>. [viitattu 12.2.2025].

Joukanen, T. 2024. Joka neljäs alle 35-vuotias mies ajattelee, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan. Yle 12.11.2024. Verkkolehti. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20123927>. [viitattu 20.2.2025].

Koivula, T., Mäkelä, J. & Svetloff, M. (Toim.) 2022. Lapset turvakodissa. Turvakotipalveluissa lasten kanssa tehtävän työn laatusuosituksset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy.

Kriisitilanteet. 2024. Kymenlaakson hyvinvointialue. WWW-dokumentti. Päivitetty 20.12.2024. Saatavissa: <https://kymenhva.fi/palvelut-ja-ajanvaraus/paivystys-ja-kiireellinen-apu/kriisitilanteet/>. [viitattu 10.3.2025].

Laki ja asetukset. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 8.5.2020. Saatavissa: <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaalija-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/laki-ja-asetukset>. [viitattu 10.3.2025].

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 2014/1354.

Lapsen oikeuksien sopimus. s.a. Lapsen oikeudet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>. [viitattu 4.3.2025].

Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen. 2025. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.1.2025. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen>. [viitattu 6.3.2025].

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä. 2024. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2024–2025. Kymenlaakson hyvinvointialue. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://kymenhva.fi/wp-content/uploads/2024/09/Lahisuhdevakivallan-ehkaisyn-toimintasuunnitelma_Final.pdf. [viitattu 6.3.2025].

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake. s.a. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/155392151/190324319/Lahisuhdevakivallan%20suodatin%20ja%20kartoituslomake%202020.pdf/73deae28-5f9d-ffba-0dcc-130d01e21060/Lahisuhdevakivallan%20suodatin%20ja%20kartoituslomake%202020.pdf>. [viitattu 6.3.2025].

Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen. s.a. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://thl.fi/documents/155392151/190324319/THL_uhri_A4.pdf/d6e95830-af3e-4283-ad90-1e406c85e262/THL_uhri_A4.pdf?t=1549623918120. [viitattu 6.3.2025].

Malja, M. & October, M. (Toim.) 2022. Lanzaroten sopimus: Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. E-kirja. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>. [viitattu 4.3.2025].

MARAK – moniammatillinen riskiarviointi. 2025. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.1.2025. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/marak-moniammatillinen-riskinarviointi>. [viitattu 20.3.2025].

Mitä on lähisuhdeväkivalta. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/mita-lahisuhdevakivalta-on/>. [viitattu 10.2.2025].

Nipuli, S. & Karhinen-Soppi, A. 2025. Turvakotien asiakasmäärä kasvoi viime vuonna, Nollalinjan puhelumäärä pysyi vakaana. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/-/turvakotien-asiakasmaara-kasvoi-viime-vuonna-nollalinjan-puhelumaara-pysyi-vakaana>. [viitattu 10.3.2025].

Nipuli, S. 2025. Turvakotipalvelut 2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 5.2.2025. Saatavissa: <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaalipalvelut/turvakotipalvelut>. [viitattu 10.3.2025].

Nollalinja. 2024a. Henkinen väkivalta. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://nollalinja.fi/vakivallan-muodot/henkinen-vakivalta/?gad_source=1&qclid=EAlalQobChMloJiyuJ-7iwMVEw-iAx3fMAgIE-AAYASAAEgI0MfD_BwE. [viitattu 12.2.2025].

Nollalinja. 2024b. Fyysinen väkivalta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nollalinja.fi/vakivallan-muodot/fyysinen-vakivalta/>. [viitattu 12.2.2025].

October, M. & Laitinen, H. (Toim.) 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaus 10/2022. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>. [viitattu 4.3.2025].

Partanen, A. & Savelius-Koski, E. 2023. Aikuissosiaalityön käsikirja. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 53. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. E-kirja. Saatavissa: <https://lapitoy.sharepoint.com/:b:/s/Virtu-tiedostomateriaali/EUJLDe4Au69LguZGOQ-IRI-wBSQTWgZag06Yj9VAK0SYxbg?e=yURRIq>. [viitattu 4.3.2025].

Rikoslaki 1889/39–001.

Rikosuhripäivystys. s.a. RIKU. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/>. [viitattu 10.3.2025].

Riski, T. & Viuhko, M. (Toim.) 2022. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. E-kirja. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6>. [viitattu 4.3.2025].

Seksuaaliväkivalta. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 22.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/seksuaalisuutta-loukkaava-vakivalta/>. [viitattu 20.2.2025].

Siltala, H., Hisasue, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H. & Raitanen, J. 2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston kanslia. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>. [viitattu 10.2.2025].

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.

Suomen perustuslaki 1999/731.

Suomen virallinen tilasto. 2024. Rikos- ja pakkokeinotilasto. WWW-dokumentti. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <https://stat.fi/julkaisu/cIn32gnj49hev0cutpmcsm4ko>. [viitattu 10.2.2025].

Suomen YK-liitto. 2014. Kaikkinaisen naisen syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Peking julistus. Helsinki: Suomen YK-liitto. E-kirja. Saatavissa: https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/cedaw_fi.pdf. [viitattu 19.3.2025].

Taloudellinen väkivalta. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/taloudellinen-vakivalta/>. [viitattu 13.2.2025].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Taloudellinen väkivalta. WWW-dokumentti. Päivitetty 20.6.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/taloudellinen-vakivalta>. [viitattu 13.2.2025].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. E-kirja. Saatavissa: https://www.bookbeat.com/fi/book/laadullisen-tutkimus-ja-sisallanalyysi-60806?gad_source=1&qclid=Cj0KCQjw16O BhDNARIsAC3i2GA4Pah-hXTQOL-7p7u9KRz1uYpFfHnXS0W2E51DDtaKxuEHSID0-jPwaApl1EALw wcB. [viitattu 20.2.2025].

Nylén, H. & Yli-Kätkä, T. 2024. Taloudellisen väkivallan opas. Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://taloudellinenvakivalta.fi/wp-content/uploads/2024/08/taloudellisen-vakivallan-opas-final.pdf>. [viitattu 13.2.2025].

Valtioneuvoston asetus turvakotipalvelujen tuottamiselle asetettavista edellytyksistä 2015/598.

Viuhko, M. 2023. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.11.2023. Saatavissa: <https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta>. [viitattu 4.3.2025].

Väkivallan muodot. 2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 9.10.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot>. [viitattu 10.2.2025].

Väkivallan puheeksi ottaminen. 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 5.12.2023. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-puheeksi-ottaminen>. [viitattu 6.3.2025].

Väkivaltaisen parisuhteen kaava. 2024. Naisten linja. WWW-dokumentti. Päivitetty 21.11.2024. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot/>. [viitattu 10.2.2025].

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. s.a. Lapsen oikeudet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimusturvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/#19-artikla>. [viitattu 4.3.2025].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen aikuissosiaalityössä

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen

1. Tunnetko lähisuhdeväkivallan eri muodot? Arvioi osaamistasi.

1 = tarvitsen vielä lisätietoa, 2 = tyydyttävästi, 3 = hyvin, 4 = erittäin hyvin

	1	2	3	4
Henkinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Fyysinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Seksuaalinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Digitaalinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Uskonnollinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Sosiaalinen väkivalta	☐	☐	☐	☐
Vaino	☐	☐	☐	☐

2. Miten olet tunnistanut asiakkaan, joka on kokenut lähisuhdeväkivaltaa?

(Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Asiakas tuo esiin suoraan kokemuksensa.
- Asiakkaan käytös tai puheessa ilmenneet vihjeet herättävät epäilyn.
- Asiakkaalla on taloudellisia, sosiaalisia tai terveydellisiä ongelmia, jotka voivat liittyä väkivaltaan.
- Muut ammatillaiset tai verkostot ovat ilmaisseet huolensa.
- Lähisuhdeväkivaltaan liittyvien lomakkeiden täyttämisen perusteella.
- Muulla tavalla, miten? _____

3. Mitä merkkejä olet työssäsi havainnut, jotka voivat viitata asiakkaan kokemaan lähisuhdeväkivaltaan? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Asiakas ilmaisee pelkoa tai ahdistusta kumppaniaan/perheenjäsentään kohtaan.
- Asiakkaalla on mustelmia tai muita vammoja, joita hän ei selitä uskottavasti.
- Asiakkaan käytös on poikkeavan varovaista, ahdistunutta tai pelokasta.
- Asiakas välttelee puhumasta perheestään tai kumppanistaan.
- Asiakas peruu tapaamisia viime hetkellä ilman selvää syytä.
- Asiakkaan taloudellinen tilanne on täysin kumppanin hallinnassa.
- Asiakkaan puoliso tai läheinen kontrolloi hänen liikkumistaan tai asiointiaan.
- Asiakkaalla on itsetuhoisia ajatuksia tai hän puhuu toivottomuudesta.
- Asiakkaan sosiaaliset suhteet ovat kaventuneet (ei tapaa läheisiään, ystäviään).
- Asiakas viittaa seksuaaliseen epämukavuuteen tai painostukseen suhteessa.
- Asiakas vaikuttaa masentuneelta, itkuiselta tai vetäytyvältä.
- Asiakas on katkaissut yhteyden läheisiinsä tai ystäviinsä.
- Muu, mikä? _____

4. Miten usein kohtaat työssäsi tilanteita, joissa epäilet asiakkaan kokevan lähisuhdeväkivaltaa?

	1	2	3	4	5	
Erittäin harvoin	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin usein

5. Tuliko jotain muuta mieleen lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta, mitä ei kysytty? Sana on vapaa!

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen

6. Millä tavoin asiakas yleensä ilmaisee kokemuksensa lähisuhdeväkivallasta?

1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = joskus, 4 = usein, 5 = aina

	1	2	3	4	5
Suoraan ja avoimesti	☐	☐	☐	☐	☐
Epäsuorasti esimerkiksi taloudellisten tai mielenterveysongelmien kautta	☐	☐	☐	☐	☐
Vasta pitkän työskentelyn jälkeen luottamuksen synnyttyä	☐	☐	☐	☐	☐
Vasta kun väkivallasta on ensin kysytty	☐	☐	☐	☐	☐
Lomakkeiden kautta	☐	☐	☐	☐	☐

7. Otatko väkivallan puheeksi kaikkien asiakkaiden kanssa?

- Kyllä
- En
- Muu, mikä? _____

8. Kuinka usein otat lähisuhdeväkivallan puheeksi asiakkaan kanssa?

Valitse maksimissaan neljä kuvaavinta vaihtoehtoa.

- Ensimmäisissä asiakastapaamisissa.
- Säännöllisesti asiakastapaamisissa.
- Tarpeen mukaan, jos on viitteitä väkivallasta.
- Sitten, kun luottamus asiakkaan kanssa on rakentunut.
- Silloin, kun asiakas itse ottaa asian esille
- Muu, mikä? _____

9. Mitä menetelmiä käytät lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Suorat kysymykset (esim. "Oletko kokenut väkivaltaa läheisessä ihmissuhteessa?")
- Epäsuorat kysymykset (esim. "Onko sinulla kotona kaikki hyvin?")
- Ennalta laadittu keskustelumalli. Mikä? _____
- Ennalta laadittu lomake. Mikä? _____
- Muu, mikä? _____

10. Miten asiakkaat yleensä reagoivat, kun otat lähisuhdeväkivallan puheeksi heidän kanssaan?**11. Tuliko jotain muuta mieleen lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta, mitä ei kysytty? Sana on vapaa!*****Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista helpottavia ja vaikeuttavia tekijöitä*****12. Mitkä tekijät helpottavat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)**

- Asiakkaan avoimuus ja halu keskustella asiasta.
- Hyvät ja selkeät seulontatyökalut/lomakkeet.
- Organisaation selkeät ohjeet ja toimintamallit.
- Hyvä asiakassuhde ja luottamuksen rakentuminen.
- Riittävä koulutus ja osaaminen aiheesta.
- Mahdollisuus tarjota konkreettista apua asiakkaalle.
- Mahdollisuus ohjata asiakas helposti jatkotuen piiriin.
- Muu, mikä? _____

13. Mitkä tekijät vaikeuttavat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Asiakkaan pelko tai häpeä puhua asiasta.
- Pelko asiakkaan reaktiosta.
- Epävarmuus siitä, miten kysyä asiasta oikein.
- Asiakkaan puolison tai muun henkilön läsnäolo tapaamisessa.
- Ajanpuute asiakastapaamisissa.
- Asiakkuuksien lyhyt kesto.
- Epäselvyys siitä, miten toimia tilanteessa puheeksi ottamisen jälkeen.
- Selkeän toimintamallin tai ohjeistuksen puute.
- Kokemus, että aihe voi vahingoittaa asiakassuhdetta.
- Muu, mikä? _____

14. Koetko, että sinulla on riittävät valmiudet ja työkalut kohdata lähisuhdeväkivaltaa kokevia asiakkaita?

	1	2	3	4	5	
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Täysin riittävät

15. Mitä lisätukea tarvitsisit, jotta voisit ottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi sujuvammin? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Lisää koulutusta ja ohjeistusta aiheesta.
- Parempia seulontamenetelmiä ja kyselylomakkeita.
- Enemmän aikaa asiakastapaamisiin.
- Selkeämpiä ohjeita jatko-ohjauksen järjestämiseen.
- En koe tarvitsevani lisätukea.
- Muu, mikä? _____

16. Tuliko jotain muuta mieleen lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista helpottavista ja vaikeuttavista tekijöistä, mitä ei kysytty? Sana on vapaa!

Kun lähisuhdeväkivalta tulee ilmi

17. Miten toimit, jos asiakas kertoo kokevansa lähisuhdeväkivaltaa? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Kuuntelen asiakkaan kokemuksia ja varmistan turvallisen keskustelutilanteen.
- Kysyn asiakkaalta suoraan turvallisuudesta ja hänen tarpeistaan.
- Teen turvallisuusarvion ja arvioin tilanteen vakavuuden.
- Annan asiakkaalle tietoa ja ohjaan hänet tarvittaviin palveluihin (esim. turvakoti, kriisipäivystys, oikeusapu).
- Teen lastensuojeluilmoituksen, jos tilanteessa on lapsia.
- Ohjaan asiakkaan terveydenhuollon palveluihin (esim. lääkärille, psykologille).
- Otan yhteyttä poliisiin.
- Kannustan asiakasta tekemään rikosilmoituksen.
- Teen yhteistyötä muiden viranomaisten tai palveluiden kanssa tilanteen ratkaisemiseksi.
- Autan asiakasta taloudellisissa kysymyksissä (esim. toimeentulotuki, asumisratkaisut).
- Muu, mikä? _____

18. Mihin palveluihin olet ohjannut asiakkaan lähisuhdeväkivallan ilmenemisen jälkeen? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot)

- Turvakoti
- Kriisipäivystys
- Ensiapu
- Oikeusapu
- Poliisi
- Muu, mikä? _____

19. Mitä havaintoja ja mietteitä aihe yleisesti herättää sinussa? Onko jotain mitä haluaisit tuoda esiin ilmiöstä tai työstäsi? Kaikki pohdinta on tervetullutta!

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Kiitos vastauksesta!

Kysely luotu Webropolilla
Klikkaa tästä ja lue lisää